

Savremena poezija za decu kao podsticaj za dečje jezičko stvaralaštvo

Vladimir Vukomanović Rastegorac¹
Fakultet za obrazovanje učitelja i vaspitača,
Univerzitet u Beogradu, Beograd, Srbija

Apstrakt

Pesničke zbirke savremenih autora sporo ulaze u vaspitno-obrazovni proces. Pored toga, čak i kada se sagledavaju njihovi metodički potencijali, u fokusu su razumevanje i tumačenje stihova, a tek je sporadično reč o mogućnostima koje savremena poezija pruža za razvijanje jezičkih sposobnosti dece. Stoga, predmet istraživanja u ovom radu jeste pesnički opus za decu koji čine dela jedne savremene i afirmisane autorke, Dragane Mladenović, a cilj istraživanja je da se markiraju aspekti oblikovanja teksta koji mogu podstaći razvoj dečjih jezičkih sposobnosti. Korpus koji su činile sve četiri pesničke knjige za decu Dragane Mladenović podvrgnut je kvalitativnoj tematskoj analizi, prilikom koje su se izdvojile četiri ključne teme: 1) katalogizacija leksema, 2) tvorbeni modeli, 3) sintaksički modeli i 4) grafičko i idejno oblikovanje teksta. Uvidi na ovim ravnama usmerili su predloge koji se tiču podsticanja dečjeg jezičkog razvoja u susretu sa poezijom Mladenovićeve, a to su: 1) podsticanje leksičkog razvoja kroz usvajanje i tematsko umrežavanje leksema, 2) podsticanje leksičkog razvoja kroz usvajanje i uopštavanje tvorbenih modela, 3) podsticanje sintaksičkog razvoja kroz usvajanje modela i oneobičavanje sintaksičkih veza i 4) podsticanje rane pismenosti kroz uspostavljanje i negovanje kritičkog odnosa prema tekstu. Data analiza i metodičke implikacije koje se na nju naslanjaju u konačnici upućuju na to da savremena poezija za decu može biti inspirativna za negovanje referencijalne, imaginativne i ekspresivne funkcije govora, uz uvažavanje vrednosti dijaloga, igre i projektnog pristupa u radu sa predškolskom decom, pa se naš rad može razumeti i kao poziv za dalja istraživanja u ovom polju.

Ključne reči: savremena književnost za decu, metodika razvoja govora, leksikologija, sintaksa, rana pismenost.

¹ vladimir.vukomanovic@uf.bg.ac.rs

Uvod

Savremena metodika razvoja govora zasniva se na saznanjima predmetne nauke i iz njih proizlaze funkcionalna prožimanja sa saznanjima drugih disciplina (Milatović, 2009; Vukomanović Rastegorac, 2020). Ona, naime, polazi od činjenica nauke o jeziku i nauke o književnosti, a potom se ova znanja metodički adekvatno ukrštaju sa saznanjima iz oblasti razvojne psihologije (posebno psiholingvistike), kao i pedagoških i didaktičkih istraživanja, koja u svom središtu imaju vaspitno-obrazovni proces. Kada se tako stvari postave, jasno je da prilikom uvođenja književnog teksta u vrtićku sobu, kasnije i u učionicu, valja poći od njegovih jezičko-stilskih i poetičkih osobenosti, a potom prilagoditi interpretaciju detetovim saznavnim i emocionalnim karakteristikama. Pojedini aspekti dela, pritom, postaju fokus interpretacije, dok neki drugi čekaju trenutak u kojem je recipijent spreman i za njihovo sagledavanje. S obzirom na osobenost svakog estetski vrednog umetničkog teksta, povlačenje granice između sadržaja koji je u određenom trenutku (uzrasno ili na neki drugi način) prikladan i sadržaja koji se ne može smatrati prikladnim jeste u značajnoj meri stvar lične procene vaspitača i(li) učitelja, koja nastaje u neprekidnom isprobavanju horizonta detetovog očekivanja i izazivanju granica njegove recepcije teksta (Marković, 2025).

Pri svemu tome treba imati na umu da interpretacija književnog dela može biti usmerena u različitim pravcima, pa i da ne mora uključiti jedino razumevanje onoga što tekst poručuje, već može obuhvatati i njegovu stvaralačku nadogradnju (posebno ako je reč o otvorenom umetničkom delu) (Eco, 1965), ili pak njegovu upotrebu u smeru jezičkog i govornog podsticanja deteta (Mičić, 2025). U potonjem slučaju, književni tekst postaje podsticaj za igru koja pokreće promišljanje jezika na različitim nivoima i u različitim formama njegove realizacije: od fonetskog, morfološkog i leksičkog do sintaksičkog i pragmatičkog, od ranog podsticanja govornih sposobnosti do ranog podsticanja različitih oblika pismenosti (Janković, 2019; Mičić, 2019; Vukomanović Rastegorac, 2023). U ovom pogledu, poseban izazov predstavlja uključivanje savremenih književnih dela u rad sa decom, uz valjanu procenu njihovih estetskih i vaspitnih i estetskih kvaliteta. Odgovaranje na taj izazov podrazumeva težnju da se uspostave produktivne spone između najvrednijih dela tekuće produkcije i prostora predškolskih ustanova, pri čemu naročitu ulogu zadobija rasvetljavanje metodičkih aspekata recepcije književnih tekstova, kao i njihovih širih potencijala u vaspitno-obrazovnim okvirima. Ovim radom ćemo pokušati da ukažemo upravo na neke od njih na primeru dela jedne istaknute savremene pesnikinje za decu.

Pre nego što to učinimo, čini se da je nužno napomenuti jednu stvar. Naime, u naprima ove vrste važno je posedovati svest o dvema perspektivama, koje se u polju vaspitno-obrazovnog rada ukrštaju. Prva zahvata strukturu i smisao pesničkog teksta, iz kojih se potom izdvajaju potencijali za njihovo aktualizovanje u vaspitno-obrazovnom prostoru; druga perspektiva, pak, u središtu nosi temeljne koncepte i usmerenja važećih osnova predškolskog programa (Godine uzleta, 2018; Mičić i Vukomanović Rastegorac, 2020), koje najpre afirmišu uvažavanje dečjih osećanja, potreba i odnosa, naklonosti i interesovanja.

U tom pogledu, predloge koji uslede u ovom tekstu ne treba razumeti kao inicijative koje vaspitač uvodi bez usaglašavanja sa decom i(li) sprovodi bez njihovog učešća, već kao polja koja čekaju da budu otkrivena i koja se mogu aktivirati ukoliko im se deca iz grupe kroz projektno istraživanje približe.

Metodologija

Predmet našeg istraživanja čine zbirke pesama za decu Dragane Mladenović, afirmisane autorke koja je tokom proteklih godina zauzela značajno mesto u polju dečje literature (Vukomanović Rastegorac, 2025). Pesnički deo njenog opusa za sada čine četiri objavljene zbirke: *Uljezi* (Mladenović, 2016), *Dar-mar* (Mladenović, 2019), *Kad stvari polju-de* (Mladenović, 2023a) i *Tri, četiri, sad!* (Mladenović, 2023b).

Cilj našeg istraživanja jeste da se na odabranom korpusu tekstova identifikuju oni aspekti oblikovanja stihova koji mogu biti podsticajni za rad na jezičkom razvoju predškolske dece. U skladu s tim, istraživačko pitanje na koje ćemo pokušati da odgovorimo glasi: Na kojim ravnama i na koji način stihovi za decu Dragane Mladenović mogu da učestvuju u podsticanju različitih aspekata dečjeg jezičkog razvoja u vaspitno-obrazovnom radu?

Na ovo pitanje pokušaćemo da odgovorimo kroz kvalitativnu tematsku analizu pesničkih knjiga, a shodno metodologiji, rezultati će biti prikazani tekstualno. Za teme koje su se izdvojile kao važne u kvalitativnoj analizi, predstavimo one aspekte koji su bitni sa stanovišta dečjeg jezičkog razvoja. Nakon toga, putem diskusije ćemo ukazati na metodičke implikacije i potencijale koji proishode iz kvalitativne obrade korpusa – pri čemu valja naglasiti kako naš cilj nije da pružimo zatvoren skup postupaka i inicijativa koje upoznavanje sa savremenom poezijom i(li) poezijom Dragane Mladenović može da pokrene, već da otvorimo mesto za funkcionalno slobodni prostor istraživanja u ovom polju.

Rezultati i njihova analiza

Kako bi prikaz analize svih aspekata pesničkog oblikovanja stihova koji mogu da podstaknu razvoj jezičkih sposobnosti dece u predškolskim ustanovama prevazišao zadate okvire rada, u nastavku ćemo predstaviti samo rezultate kvalitativne analize koji se tiču četiri ključne teme: 1) katalogizacija leksema, 2) tvorbeni modeli, 3) sintaksički modeli i 4) grafičko i idejno oblikovanje teksta. Prilikom navođenja stihova koji služe kao ilustracija za pružene uvide, podrazumeva se da su stihovi delo odabrane autorke, pa se u parentezama upućuje samo na godinu izdanja i stranicu (to jedino nije slučaj kad je reč o stihovima iz zbirke *Uljezi*, u kojoj izostaju brojevi stranica, pa ćemo uz njih upućivati na odgovarajući naslov pesme).

Katalogizacija leksema

Veoma zastupljen postupak u konstrukciji pesme Dragane Mladenović jeste katalogizacija, koja podrazumeva ređanje leksema sličnog tematskog kruga. Tako će u pe-

smama „Cica se kinduri“ stihovi biti ispunjeni nazivima odevnih predmeta (tu su: *šeširi, šnalice, kravate, sakoi, suknjice...*), „Marta vozi“ nazivima prevoznih sredstava (*automobil, brod, kabriolet, kamion, čamac...*), „Katarina planira“ nazivima zanimanja u ženskom rodu (*apotekarka, doktorka, montažerka, novinarka, policajka...*). Na ovoj osnovi nastale su pesme različitog tematskog usmerenja, koje je često vidljivo već iz njihovog naslova, kao što su „Čula“, „Meseci“ i „Planete“. Pritom, katalogizacija ne upućuje samo na imenice već nagoveštava i ređanje raznovrsnih prideva; pesme: „Boje“, „Ukusi“ i „Dodiri“ donose reči koje opisuju vizuelne (*žuto, zeleno, plavo...*), gustativne (*kiselo, slano, slatko...*) i taktilne senzacije (*mekano, oštro, tvrdo...*), a slično je i sa pesmama „Zemlja“ i „Vazduh“, čiju osnovu čine uobičajeni atributi koji idu uz ove imenice (*plodna, rastresita, tvrda, vlažan, svež, hladan, itd.*).

Ipak, izvesno je da bi ovakvi katalozi bili monotoni kada pesma ne bi sadržala princip karakterističan za poeziju Mladenovićeve – princip *uljeza*. Naime, na početku istoimene knjige, čitalac se susreće sa „Pismom pre svega / snega“, u kojem ga Uljez upozorava da se u svakoj pesmi nalaze po dva njegova drugara. Na taj način, čitanje pesme postaje svojevrsno traganje za onim što nizu *ne* pripada, čime se istovremeno utvrđuju i njegove značenjske granice (Mladenović, 2019, str. 4). U svim gorenavedenim pesmama pojavljuju se reči koje ne pripadaju eksplicitno ili implicitno zadatom skupu: među odevne predmete će „zalutati“ *kiseli krastavci* i *senke*, među nazive prevoznih sredstava *kornet* i *stativa*, među imena zanimanja *ptica* i *pelerina* – što je i jedan od postupaka kojima se u stihovima postiže humor. Pojava uljeza je, pritom, veoma često podržana delimičnim zvukovnim podudaranjem reči i(li) rimom: *čulo dodira : čulo leptira* („Čula“), *kiselo : veselo, slatko : glatko* („Ukusi“), *jun : žbun, start : mart* („Meseci“). Ovim primerima, koji su najzastupljeniji u zbirci *Uljezi*, valja pridodati i one prisutne u *Dar-maru* i zbirci *Tri, četiri, sad!*, gde se javlja još jedan vid ove igre. Njemu vrata otvaraju dvosmislene reči i izrazi, pa, primera radi, kada se u pesmi „Natikače“ ređaju nazivi obuće koja se najradije na nogama nosi po kući (*papuče, patofne, sobne patike* itd.), među uljezima su i reči koje označavaju nešto što se može *nositi* po sobi – ali ne *na nogama* (*savijače* i *tople čokolade*).

Tvorbeni modeli

Relacije među leksemama ne moraju da se zasnivaju samo na značenjskom, već i na tvorbenom odnosu. To u *Dar-maru* najbolje pokazuje pesma „Pogrdno“, koja je posvećena pejorativima (Mladenović, 2019 – „Pogrdno od mačke je mačketina / Pogrdno od surle je surletina“ i t. sl., 2019: str. 56), kao i pesma „Manje“, koja je posvećena deminutivima (Mladenović, 2019 – „Manje od kuće je kućica / Manje od ruke je ručica“, 2019: str. 58). Njima se pridružuje i pesma „Veće“, koja – suprotno očekivanjima – ne progovara o augmentativima, nego još jednom aktualizuje deminutive iz drugačije, obrnute perspektive („Veće od vrećice je vreća / Veće od kesice je kesa“, Mladenović, 2019, str. 59). I ovde autorka osvežava recepciju pesme ubacivanjem uljeza koji nalikuju ne-uljezima po glasovnom sastavu, ili je pak njihova pojava motivisana rimom (npr. „Manje od *kašike* je *kašica* / [...] Manje od bebe je *bebica* / Manje od babe je *dedica*“, Mladenović, 2019, str. 58). U ovom pogledu, zanimljivi su, iako retki, i primeri oscilovanja stihova oko istog ko-

rena reči ili tvorbenog formanta: „*ključ je zaključio* // lakše je *zaključati se* / nego *otključati se*“ (Mladenović, 2023a, str. 16); „*Zapevaj!* / *Nemam kišobran* // *Hej, haj, haj!* / *Nemam ni vetrobran.* // *Sve liči na raj.* / *Ni gromobran.* // *A sada baj-baj!* / *Čak ni blatobran!*“ (Mladenović, 2023b, str. 38-39).

U kontekstu razvoja govora najzanimljiviji su primeri tvorbenih neologizama, koji nisu brojni, ali se nalaze na istaknutim mestima u tekstu: u nazivu jedne od knjiga stoji „*hajde da se poezigramo*“ (Mladenović, 2023b), unutar nje četvrta poezigra nosi naslov „*rimorint*“ (Mladenović, 2023b, str. 36), a sedma „*dominovina*“ (Mladenović, 2023b) – što su slivenice dobijene od sintagme „*rimovani lavirint*“, odnosno nastale iz spoja reči *domina* i *domovina*; po sličnom principu u *Dar-maru* građen je i naziv ciklusa *emocije* (Mladenović, 2019, str. 12). Posebno su interesantni u ovom pogledu neologizmi koji nastaju analoškim uopštavanjima tvorbenih elemenata van očekivanog i standardom „*dozvoljenog*“ područja. Tako je u čitavom ciklusu „*Uljez, on i ona i ono*“ (Mladenović, 2019, str. 20-27), gde, primerice, čitamo pesmu „*Ona i on*“ (Mladenović, 2019, str. 24), koja se gradi uglavnom od naziva za stanovnike određenih zemalja (npr. *Grkinja* i *Grk*), ali će se među njima skriti i reči koje ne pripadaju ovom semantičkom krugu, kakve su *Brkinja* i *Brk*. Potonja reč, razume se, postoji u srpskom jeziku (no ne sa značenjem imena stanovnika), ali je *Brkinji* nesumnjivo kumovala preterana generalizacija mocionog sufiksa *-inja*. Sličnim poigravanjem nastaju i primeri *najmače*, *najlače* i *najkući* u pesmi „*Najmače*“ (Mladenović, 2019, str. 36): „*Od jakog može jače* (pa i *najjače*) / *Od mačke može mače* (pa i *najmače*) / *Kao i od lakog lače* (pa i *najlače*) / [...] *Od vrućeg bude vrući* (pa i *najvrući*) / *Od kuće može kući* (pa i *najkući*)“. U ovim stihovima pesnikinja najpre uvodi glasovno podudaranje reči (*jače : mače : lače; vrući : kući*), a onda na temelju uspostavljanja analogije u građenju superlativa izvodi novi primer koji predstavlja neologizam (*najjače : najmače : najlače; najvrući : najkući*).

Sintaksički modeli

Iz do sada navedenih primera moglo se naslutiti kako je sintaksička struktura stihova uglavnom jednostavna. To je možda najočiglednije u ciklusu „*Samo subjekat, zebre i predikat*“, gde su oni odista isključivo građeni po prozirnem modelu subjekat + predikat (SP). Primerice, pesma „*Užasna buka*“ počinje ovako: „*Cveće cvrkuće* / *Vuk arlauće* / *Pčela zuji* / *Dete jauće* / *Sova mjaučće*“ (Mladenović, 2019, str. 48; up. i pesmu „*Vikend na selu*“, 2019, str. 49). Ciklus „*Pelene u modi*“ konstruisan je na sličan način, pri čemu na početku preuzima formu poznate dečje igre „*leti, leti*“ („*Leti, leti, leti sova, / leti bumbar, leti kljova, / leti, leti, leti soko, / leti muva previsoko*“, Mladenović, 2019), a potom se isti model koristi uz modifikacije u odabranom glagolu (*trči, pliva, pada*) i, naravno, ponuđenim imenicama koje dopunjavaju rečeničnu šemu. Sintaksička uniformnost nije odlika samo pomenutih dvaju ciklusa koji pripadaju *Dar-maru*, već se ona u nešto drugačijem vidu može naći i u zbirci *Tri, četiri, sad!*. Primera radi, u prvoj poezigri čitamo „*Zeka je u rupi* / *sova je u šupi* / *puma je u šumi* / *rezanac u supi*“ (Mladenović, 2023b, str. 7; 2023b, str. 9), a u devetoj „*Neko ovde nema balone, / neko ovde nosi pantalone, / neko ovde jede makarone, / neko ovde mrzi feferone*“ (Mladenović, 2023b, str. 68) i sl. Pored ovakvih primera, valja pomenuti i slučaj u

kojem se paralelizam uspostavlja među ponuđenim poređenjima, pri čemu je onaj entitet sa kojim se poredi odvojen od ostatka konstrukcije, i to pauzom koju sugerše kraj stiha: „šunjaju se [patike] kao / dve pume / izviruju kao / dva jelena / skakuću kao / dva jareta / cvile kao / dve kuće” (Mladenović, 2023a, str. 8).

U poslednjem ciklusu *Dar-mara*, koji nosi naslov „Spiskovi, cedulje, agende, kadulje” (i takođe sadrži zvučno sličnog uljeza), intencionalno se narušavaju očekivane sintaksičke / sintagmatske veze i uspostavljaju se nove, komične i začudne. Pesma „Dobro jutro, dušice” doneće više neobičnih naloga: „Čim se razbudiš, molim te, / *navij papagaja* i / *nahrani sat*, / [...] uredno spakuj sendvič i / *doručuj krevet* / (gledaj da to uradiš do devet), / *očešljaj zubiće*, / *prasiinu obuci*, / *prebriši zavese*, / *trenerku navuci*” (Mladenović, 2019, str. 92). Oni su, kao što se vidi, nastali permutacijom elemenata unutar uobičajenih spojeva (*navij sat* i *nahrani papagaja* → *navij papagaja* i *nahrani sat*) ili njihovom jednostavnom zamenom nekom drugom leksemom (*očešljaj kosu* → *očešljaj zubiće*). U potonjem slučaju nije reč samo o razbijanju ma kakve veze između dveju reči, već o razbijanju snažne kolokacije u kojoj se, uz glagol *češljati*, očekuje tek nekoliko imenica, poput *kosa*, *dlaka* ili sl. Srodna vrsta osvežavanja pesničkog izraza može se naći u pesmi „Superparket”, u kojoj se lirskom ti nalaže da kupi „litar hleba” i „kilogram mleka” (Mladenović, 2019, str. 88), ali se probijanje horizonta očekivanja ne temelji samo na ovim mehanizmima već i na imenovanju nepostojećih entiteta („četiri crno-bela luka”), kontradiktornim opisima („zelenu salatu narandžaste boje”) i permutacijama elemenata unutar iste sintagme („glavobolju protiv leka”), pri čemu ovaj poslednji slučaj približava tekstove Dragane Mladenović poetici čuvene „Izokrenute priče” Branka Ćopića (Klikovac, 1997, str. 174).

Grafičko i idejno oblikovanje teksta

U pesništvu za decu Dragane Mladenović, istaknuto mesto zauzima eksperimentisanje grafičkim oblikovanjem teksta. Jedna ravan tog eksperimenta zahvata smer(ove) čitanja: naime, prilikom upoznavanja sa *Uljezima*, deca se suočavaju sa naslovima koji su smešteni uspravno pored strofe (pesme „Zemlja”, „Vazduh” i sl.) ili se, zajedno s pesmom, mogu pročitati kad se knjiga okrene naopačke („Marta vozi”). Takođe, u procesu zajedničkog čitanja sa odraslom osobom, dete će primetiti da čitanje može da bude skokovito, kao u pesmama „Pravac u proleće, tutanj u jesen” (Mladenović, 2023b, str. 38-39) i „Čudovište iz potoka” (Mladenović, 2023b, str. 42-43). Druga ravan oneobičenja tiče se poigravanja tipografijom: tako su u *Dar-maru* pesme-spiskovi oblikovane kao da su pisane rukom (Mladenović, 2019, str. 88), a u šestoj poezigri zbirke *Tri, četiri, sad!* su reči poput „jako” (Mladenović, 2023b, str. 51) i „tufnama” (Mladenović, 2023b, str. 53) ispisane tako da izgled sugerše njihovo značenje – prva debelim crnim slovima, druga slovima koja imaju tufne po sebi. Konačno, na trećoj ravni je očevidna snažna integracija verbalnog i vizuelnog sadržaja – stihova i ilustracije – posebno u onim pesmama koje se čitaju sameravanjem značenja tekstualnog predloška i onoga što je predstavljeno na slici. Tako se u devetoj poezigri kaže: „Neko ovde nema uvo, / neko ovde nema torbu, / neko ovde ima tortu, / neko ovde nema loptu. / KO?” (Mladenović, 2023b, str. 67) – odgovor na ovo pitanje se može dati tek kad se pažljivo osmotri ilustracija uz pesmu.

Pesnikinja kroz stihove pokreće i društveno angažovane teme. Već u prvoj njenoj zbirci jasno je dotaknuto područje „(ne)prikladnih“ zanimanja za jednu devojčicu – ta vrsta ograničenja posredno se dovodi u pitanje kroz afirmaciju naziva zanimanja koji su građeni uz upotrebu odgovarajućih mocionih sufiksa: tu su *rediteljka* i *novinarka*, ali i *pilotkinja* ili *predsednica* (korišćenje imenica ženskog roda da se označe navedena zanimanja otvara posredno i temu rodno osetljivog jezika). S druge strane, ekološki angažman je najotvoreniji u pesmama iz zbirke *Kad stvari poljude*: tako, u stihovima „Ekološkog protesta“ lirsko ja poziva „sve svoje prijatelje / motorne testere / na protest zbog seče šuma / jer ako isećemo sva stabla / neće više biti ni gnezda / ni vazduha ni vode ni neba / i kome će onda / motorna testera da treba“ (2023a, str. 31; up. i pesmu „U poverenju“, 2023a, str. 68). U ovoj knjizi, jedna od najupečatljivijih transformacija predmeta je ona u kojoj bankomat odlučuje da potroši „sav novac / na sebe [...] napuniće kadu novčanicama / i plivaće u parama / jer može mu se“ (Mladenović, 2023a, str. 31) – i to je samo deo društvene kritike koji se može čitati na ovim stranicama (up. pesme „Gospođica sofa“, 2023a, str. 18; „Ustoličenje“, 2023a, str. 22; i dr.).

Diskusija i metodičke implikacije

Kao što smo pomenuli u uvodnim redovima našeg rada, kad je reč o pesničkom tekstu kao podsticaju za razvoj jezičkih sposobnosti deteta predškolskog uzrasta, logično je poći od aspekata njegovog poetičkog oblikovanja, a(li) potom i prilagoditi njegovo uvođenje u prostor vrtičke sobe saznajnim i emocionalnim karakteristikama dece, uz uvažavanje njihove različitosti i njihovih interesovanja. Uvidi u ustrojstvo stihova za decu Dragane Mladenović upućuju nas na to da potencijale za njihovo aktualizovanje u vaspitno-obrazovnom kontekstu možemo tražiti u: 1) podsticanju leksičkog razvoja kroz usvajanje i tematsko – a neretko i hijerarhijsko – umrežavanje leksema, 2) podsticanju leksičkog razvoja kroz usvajanje i analoško uopštavanje tvorbenih modela, 3) podsticanju sintaksičkog razvoja kroz usvajanje modela i oneobičavanje sintaksičkih veza i 4) podsticanju rane pismenosti kroz uspostavljanje i negovanje kritičkog odnosa prema tekstu.

Podsticanje leksičkog razvoja: usvajanje i tematsko umrežavanje leksema

Sa stanovišta razvoja govora, primetno je kako su grupe leksema koje su zastupljene u postupku katalogizovanja unutar poezije Dragane Mladenović tematski bliske ranom dečjem jezičkom i životnom iskustvu (Anđelković, 2012a; Kostić i Vladislavljević, 1995, str. 40-50). U tom pogledu, recepcija pesme koja ih – još jednom – objedinjuje može učestvovati u učvršćivanju njihovog značenja, kao što može i proširiti broj leksema sa kojima se dete susreće u onim slučajevima kada mu je, recimo, poznat tek manji broj leksema iz određene oblasti. Osim toga, usled ovakve konstrukcije pesme i poetskog „zadatka“, veoma je verovatno da će deca prilikom traženja uljeza u njima koristiti jedan od mehanizama

koje inače koriste prilikom usvajanja značenja reči – mehanizam međusobnog isključivanja (Tomasello, 2005, str. 72-75). To je, recimo, posebno očekivano u pesmi „Planete“, koja je postavljena kao igra „ili-ili“, u kojoj dete između ponuđenih *Jupitera* i *krepera*, *Sapuna* i *Saturna*, *Ćurana* i *Urana* treba da odabere naziv nebeskog tela – čak i da ne poznaju nazive planeta, deca poznaju značenje reči *kreker*, *sapun* i *ćuran*, pa im neće biti teško da zaključe šta tu pripada tematskoj grupi planeta, a šta ne. Razume se, recepcija ove i drugih pesama ne mora se zaustaviti na otkrivanju uljeza, već se može razviti dijalog kojim se rasvetljavaju kriterijumi zašto u određenom stihovanom katalogu izvesna leksema nije uljez, a neka druga jeste. To će, naravno, biti lakše kad je naslovom već sugerisan tematski krug, ali stihovi se mogu čitati i bez prethodećeg naslova, koji deca mogu otkriti na kraju, odnosno onda kada im se pesma pročita i kada pronađu zajednički semantički imenilac za najveći broj leksema u njoj. Ovde valja primetiti i to da deca putem recepcije ovih pesama spontano zahvataju paradigmatički odnos hiponimije u jeziku (Dragičević, 2007, str. 290 i dalje; u kontekstu predškolskog razvoja v. Anđelković, 2012a, str. 61; u kontekstu mlađih razreda osnovne škole up.: Lazarević i Stevanović, 2015), a on je, između ostalog, važan u pogledu razvoja sposobnosti klasifikacije pojmova, kao i poimanja hijerarhijskih odnosa među njima. Osim toga, ne bi trebalo propustiti priliku da deca primete na koji način su uljezi slični onim pojmovima među kojima se kriju – tu, pre svega, mislimo na prisustvo rime kao značajnog tipa formalnog odnosa među leksemama (Dragičević, 2007, str. 306), a njeno primećivanje jedan je od pokazatelja razvoja metajezicke funkcije govora (Kodžopeljić, 1996; Tunmer et al., 1984).

Kroz bogaćenje rečnika – najpre pasivnog, a onda i aktivnog (Vasić, 2009) – novim leksemama se podstiče razvijanje referencijalne funkcije govora, ali tu se susret sa pesmom ne mora završiti, već se igra može postaviti i stvaralački. Stihovi se mogu shvatiti kao poziv na proširivanje kataloga novim rečima – tako što se mladi (pret)čitaoci misaono i verbalno angažuju da nastave pesmu rečima koje pripadaju određenom tematskom krugu, a takva akcija u kontekstu projekta može zauzimati različito mesto: ona može biti u funkciji provokacije za projekat, njegov periferni ili centralni deo i sl. Tako se zajednički stvaraju mali rečnički katalozi pojmova jedne vaspitne grupe, pri čemu u tome mogu učestvovati i roditelji, kao i šira zajednica u različitim fazama projektnog istraživanja. Ovakvo kataloško ili rečničko predstavljanje poseduje i jednu, uslovno rečeno, manu: reči su u njemu mahom lišene konteksta ili većeg njegovog dela. Ta se mana može preobraziti u vrlinu pozivom na razradu; na primer, to se može postići kroz tematsku eksplikaciju (*patofne* – *mekane*, *obuti/izuti* itd.) ili kroz vizuelno predstavljanje i reči-draži, i reči-reakcije (u tome posebno pomažu ili se s tim prožimaju ilustracije). U sličnom maniru kao u pesmama Mladenovićeve može se oblikovati igra „ili-ili“, koja je tematski oslonjena na fokus projektne teme. U sledećoj, zahtevnijoj fazi igre deca mogu da među pojmove iste kategorije ubacuju uljeze i podstiču drugare da ih potraže. Sakrivanje uljeza može biti sasvim slobodno, ali se može i usmeriti tako da se njihova „kamufliža“ intenzivira – npr. kada tražimo uljeze koji se rime sa rečima koje nisu uljezi ili, pak, tragamo za rečima koje su naizgled tematski bliske, ali po nečemu ne spadaju u odabrani tematski krug itd.

Podsticanje leksičkog razvoja: usvajanje i analoško uopštavanje tvorbenih modela

O metodičkim mogućnostima koje se tiču igrolikog pristupa tvorbi reči u okvirima jezičkog standarda – kako u predškolskom tako i u školskom kontekstu – već je temeljnije pisano, i to uglavnom sa posebnim osvrtom na stvaranje složenica (Janković, 2019; Mičić i Vukomanović Rastegorac, 2016; Vorkapić, 2023). Na osnovu navedenih članaka, nije teško da zamislimo pojedine pesme Dragane Mladenović kao podsticaj za igru okupljanja i grupisanja reči koje pripadaju istom tvorbeno-semantičkom jezgru ili, pak, za ukrštanje različitih leksema (preciznije: njihovih tvorbenih formanata) pomoću kojih se složenice dobijaju. Pomoću navedenih aktivnosti, dete stvara kontakt sa pojedinim gradivnim jedinicama leksikona i opažanjem veza koje između njih mogu da postoje (kao u pesmi u kojoj se pominju *kišobran*, *vetrobran*, *gromobran* i *blatobran*), zatim samostalno otkriva slične primere i proširuje broj reči sa kojima je ono u dodiru.

Ipak, to nije sve – odavno je dobro poznato da je kod dece predškolskog uzrasta prisutna tendencija uopštavanja tvorbenih formanata, pri čemu naročito „stradaju” izuzeci od pravila koja su odrasli govornici prihvatili kao deo jezičkog standarda (Vukomanović Rastegorac, 2021, str. 115-116). Građenju novih reči na temeljima analogije jasno su posvedočile i lingvističke studije (Anđelković & Mirić, 2017) i kod nas nedavno objavljeni *Rečnik detinjih reči i izraza* (Smiljanić Rangelov, 2024). Ukoliko se igra postavi otvorenije i kroz nju dobijaju neočekivani – još nepostojeći, ali mogući – spojevi, onda se time ispituje prostor koji jezik (još) ne obuhvata. Dakle, u predškolskom i školskom kontekstu može biti reči o uočavanju tvorbenih obrazaca (*bebica*, *kesica*, *kućica*), ali i analoškom preispitivanju njihovog opsega kroz uopštavanje postojećeg modela preko granice do koje važi. Primera radi, pomenuti nastavak *-ica* tipično se dodaje na imenice ženskog roda, kao u navedenim primerima, dok se na imenice muškog roda tipično dodaje *-(č)ić*, a na imenice srednjeg roda *-(en)ce*, pa otuda – iako teorijski mogući – nisu standardni oblici *telefonica* (za mali telefon) ili *pilica* (za malo pile); na pozadini ovakvog eksperimenta ocrtavaju se uobičajene lekseme (*telefončić* i *pilence*) i pruža materijal za promišljanje o prirodi raspodele ovih sufiksa. Ako bismo se strože vodili onim što nalazimo u pesničkom tekstu, mogli bismo da se oslonimo na pomenute primere *Brkinja* i *Brk*: očigledno je da je ime muškog „pripadnika nacije” zapravo naziv dela tela, a da je naziv ženskog građen uz upotrebu mocionog sufiksa *-inja*. Po sličnom modelu mogli bismo graditi nazive „stanovnika” i od imena drugih delova tela: *Nos* i *Nos(k)inja*, *Vrat* i *Vrat(k)inja*, *Prst* i *Prst(k)inja*, itd. Proces građenja može da ide i u obrnutom smeru, tako što od naziva delova tela koji su ženskog roda gradimo ime muškog stanovnika dodavanjem sufiksa *-ac*: *Kosa* i *Kosac*, *Ruka* i *Rukac*, *Noga* i *Nogac* itd. Pored toga, ako se u pesničkom jeziku Mladenovićeve primeni drugi model koji smo zabeležili, a koji se zasniva na postupku blendinga (spajanja prvog dela jedne i drugog dela druge reči), onda je moguće stvarati veliki broj spojeva koji ukrštaju raznolika jezička područja: možemo se zajedno sa decom pitati kako bi se nazvao lavirint koji je zelen ili koji se nalazi na Jupiteru (*zelirint*, *Jupirint?*), kako bismo nazvali domovinu usisivača, bundeva ili hrčaka (*usisomovina*, *bundomovina* ili *bundevina*, *hrčomovina* ili *hrčkovina?*) i sl.

Podsticanje sintaksičkog razvoja: usvajanje modela i oneobičavanje sintaksičkih veza

Kada se imaju u vidu faze razvoja rečenice kod deteta, kao i najfrekventniji rečenični modeli u pojedinim etapama toga razvoja (Anđelković, 2012b), čini se da su pesme Dragane Mladenović, koje odlikuju jednostavne rečenične konstrukcije, pogodne za čitanje, naročito sa najmlađom decom – kroz njihovu recepciju dete dobija primere gramatički tipičnih iskaza koji predstavljaju pouzdan jezički model u pogledu rasporeda elemenata i kongruencije među njima. Zanimljivo je to što se njihova konstrukcija u velikoj meri poklapa sa odlikama govora upućenog deci, koji, između ostalog, podrazumeva kratke iskaze, jasne pauze i ponavljanja (Saxton, 2017). Pesnički govor, međutim, ne ostaje samo u ovim okvirima – on katkad donosi i nešto složenije konstrukcije: primerice, gorepomenuto „neko ovde mrzi feferone” u sintaksičkom je smislu nesumnjivo složenije od „vuk arla-uče”. Ipak, recepciju stihova složenije strukture olakšavaju ponavljanje istovetnog modela i postojanje delimičnog ili potpunog sintaksičkog paralelizma. Izloženost takvim, znatno predvidljivim jezičkim odnosima ohrabruje dete da ovladava sve složenijim jezičkim strukturama, po principu podupiranja (Tutnjević i Savić, 2019, str. 91-92). Pritom, valja naglasiti kako u srpskoj književnosti za decu prilično nedostaju književni tekstovi zasnovani na uvažavanju ovog principa, pa u tom kontekstu stihovi Dragane Mladenović postaju još dragoceniji.

Kao što je to bio slučaj na leksičkoj ravni, pesme se mogu postaviti kao otvorene strukture i poziv na njihovo dopisivanje, pri čemu se ne mora insistirati na jednom rešenju, već se može podsticati mnoštvo njih. Time se dobijaju različite površinske strukture jedne iste dubinske strukture rečenice (Kristal, 1999, str. 76-77). U ovom domenu svoju punu funkcionalnost dobija interaktivna strategija čitanja sa prekidima (Mičić, 2020; Stanković, 2024), koja pokazuje lice i naličje našeg horizonta očekivanja: ona ukazuje na naše očekivanje i logiku tog očekivanja, ali istovremeno poseduje potencijal da nam isporuči saznanje kako to očekivanje može da bude iznevereno kroz alogična rešenja – u drugom navedenom slučaju obično nastaje humor u tekstu, a na licu čitaoca se pojavljuje osmeh (Perišić, 2010, str. 45-47). U ovakvim primerima možemo podsticajnim pitanjima motivisati decu da se zamisle nad nesvakidašnjim spojevima, potom nanovo izgrade narušene kolokacije i pojmove dovedu u logički red (da *litar hleba* i *kilogram mleka* „prevedu” u *litar mleka* i *kilogram hleba*) ili oneobičene spojeve učine običnim (*navij papagaja* i *nahrani sat* „prevedu” u *navij sat* i *nahrani papagaja*) – to može, dakle, da bude metodički korektan postupak, ali i ne mnogo više od toga. Ipak, ako sledimo autorkinu poetiku, možemo ići dalje i podsticati imaginativnu funkciju govora tako što ćemo pozvati decu na stvaranje (sintaksičko-)semantički neobičnih rešenja, u kojima humor nastaje upravo iz neočekivanosti sintagmatskog ili rečeničnog spoja i nesklada između upotrebljenih elemenata.

U ovom pogledu su naročito zanimljivi oksimoronski besmisleni spojevi, poput *na-randžaste zelene salate*, koji kao da parafraziraju *bezbojne zelene ideje* Čomskog (Čomski, 1984, str. 23) – oni sobom provociraju pitanje kako bi tako nešto izgledalo ako bi zaista

postojalo. Ovaj proces zamišljanja nezamislivog priziva ukrštanje sa vizuelnim umetnostima: ne samo da se neobični spojevi mogu stvarati u jeziku već se možemo okušati i u njegovom likovnom predstavljanju – kako bi to izgledao (tečni) litar hleba ili kako bismo jeli/pili (čvrsto) mleko? Kako bi izgledalo kada bismo hranili sat poput kućnog ljubimca ili za doručak pojeli jedan krevet? To su samo neka pitanja koja podstiču sposobnost zamišljanja nemogućeg i maštanja o njemu, a koja mogu da sugerišu odnose u našem svetu istovremeno kao samo neke od mogućih i kao jedine moguće. Konačno, može se ovde otvoriti i potencijal igrolikog uključenja i fizičkog delanja. Ako se u pesmama ciklusa „Pele-ne u modi” koristi forma pokretne igre „leti, leti” (zajedno sa varijacijama pomoću glagola *trči, skače, pliva*), najpre se može zamisliti njena interpretacija uz odgovarajuće pokrete. Potom je moguće proširenje stihova novim leksemama koje označavaju bića koja lete, trče, skaču ili plivaju, kao i odgovarajućim leksemama-uljezima u nizovima, a još jedan korak dalje otišla bi varijacija igre koja unosi i nove glagole (*gmiže, roni*), koji ne moraju biti samo glagoli kretanja (npr. *grebe, peva, čita*).

Podsticanje rane pismenosti: uspostavljanje i negovanje kritičkog odnosa prema tekstu

Iako u Srbiji sistemski vođeno ovladavanje čitanjem počinje u osnovnoj školi, veštine koje ovu aktivnost potpomažu se u velikoj meri razvijaju u predškolskom periodu (Browne, 2001; Merchant, 2008; Tafa, 2008; Ševa & Radišić, 2013). Dete se susreće sa mnogim zapisima i natpisima u različitim oblicima, a putem zajedničkih aktivnosti sa odraslim upoznaje elemente knjige i način njenog „korišćenja” – počinje da razumeva kako su zapisani znaci nosioci značenja, kako se (u našoj kulturi) čitaju sleva nadesno i odozgo nadole, kako knjiga obično na korici ima naslov i ime autora, kako se sadržajem upućuje na određene delove knjige (Nikolić i Milenković, 2019; Snow, 2006; Whitehurst & Lonigan, 1998). Kroz upoznavanje sa pojedinim pesmama Dragane Mladenović dete ima priliku da uoči i to kako je najveći broj navedenih odlika, zapravo, stvar konvencije, i kako se tekstom može poigravati na različite načine. To može otvoriti prostor za „kolažnu” igru – sasvim u duhu vizuelnog oblikovanja *Dar-mara* – u kojoj deca raspoređuju npr. isečene reči iz novina po površini stranice i potom ih povezuju strelicama po svom nahođenju, a onda ih prolaze sa vaspitačem kroz proces zajedničkog čitanja, koji je vanredno važan za različite aspekte jezičkog razvoja deteta (Vander Woude et al., 2009). Na ovaj način (najverovatnije) nastaje nonsensna tvorevina, koja može da izazove smeh i istovremeno pozove na „preuređivanje”, tj. na prevođenje besmislenog teksta u smislenu i maštovitu priču. Osim toga, kako bi se skrenula pažnja na ulogu oblikovanja zapisa, tj. na vrednost i sugestivnost odabranog tipografskog rešenja, deca se mogu podsticati da iznesu pretpostavke šta označava reč čija su slova – slova koja deca ne moraju poznavati – napisana tako da su im ivice izuzetno oštre ili veoma zaobljene, ako su tufnasta ili prugasta itd. Ukoliko postoji želja da se podstakne dodatno kritičko promišljanje odnosa forme i sadržaja, može se intencionalno napraviti raskorak među njima: recimo, reč *zeleno* se može ispisati plavom bojom, i obrnu-

to; reč koja ima pozitivne konotacije (npr. *drugarstvo*) može se predstaviti oštrim slovima, a ona koja ima negativne konotacije ukrašeno (npr. *nevaspitanje*) (Mičić, 2025). Na temelju (pogrešnih) pretpostavki može se diskutovati o odnosu forme i sadržaja, onda primetiti da nas ponekad šaroliki oblici zavode da pomislimo kako je ono što je njima predstavljeno zasigurno lepo premda tako ne mora biti. Konačno, kad je reč o snažnoj interakciji teksta i slike, pesme Dragane Mladenović mogu poslužiti za slična zagonetanja u kojima dete vizuelno predstavlja različite oblike i bića, a onda postavlja drugima pitanja da ih na crtežu pronađu.

Koncept kritičke pismenosti podrazumeva aktivan odnos čitaoca prema smislu teksta, koji se ispoljava kroz otvorenu diskusiju i razmenu argumenata (Mitrović, 2010, str. 139; O'Brien & Comber, 2000). Otvoreni dijalog o rodnim stereotipima i rodno osetljivom jeziku se u školskom kontekstu čini poželjnim, posebno s obzirom na predstave muških i ženskih likova u literaturi za decu (Radovanović, 2022), ili pak na rodnu (ne)osetljivost udžbenika (Stakić, 2017); nasuprot tome, u predškolskom periodu se ovakav razgovor može učiniti preuranjenim. Pa ipak, ako se pitanja adekvatno postave, pesnički svet Mladenovićeve može podstaći slobodniju verbalizaciju dečjih teorija o svetu u različitim pravcima: „Da li na svetu ima više reditelja ili rediteljki, predsednika ili predsednica? Šta je uzrok tome? Da li mora tako da bude i zašto? Da li su vam reči kao što su *vaspitačica*, *policaјka* ili *pilotkinja* neobične? Ako jesu, zašto jesu; ako nisu, zašto nisu?” Ovakav dijalog uzima tekst pesme kao polazište, da bi se potom razvio u sučeljavanje i obrazlaganje stavova i pogleda na određenu temu. Pritom, nije, naravno, ovde akcenat na upoznavanju društveno-istorijskog konteksta, već na pokretanju zapitanosti nad životnom stvarnošću koja nas okružuje, jezičkim činjenicama u koje smo uronjeni i učenju da se sopstveni stav – bez obzira na to kakav on bio – obrazloži valjanim argumentima. Na sličan način, upoznavanje i tumačenje pesama ove autorke može da bude uvod u razgovore o – danas naročito važnim – temama očuvanja životne sredine, čime se podstiču ekološka svest i ekološka pismenost najmlađih, koja se potom dalje razvija u osnovnoj školi (Kalmar, 2022; Zejak, 2021). Konačno, razgovor o novcu, njegovoj vrednosti, ali i o ograničenjima njegove moći, može da kod najmlađih podstakne sasvim aktuelna životna pitanja o vrednostima kojima težimo i(li) koje su nam važne u životu. Osim toga, ovako fokusiran razgovor može da postane korak ka osvešćenju klasnih razlika, čiji je odraz neizbežan u svakoj vrtičkoj zajednici, a dijalog o tome bi mogao da stimuliše razvoj empatije i doprine stvaranju unutrašnje potrebe za konkretnim akcijama kojima bi se pomoglo onima koji su u teškoj materijalnoj situaciji.

Zaključak

Pesništvo za decu Dragane Mladenović ne samo da je izazovno za razumevanje i tumačenje već može postati višestruki podsticaj za razvoj govora predškolske dece na više jezičkih ravni: pre svega na leksičkoj i sintaksičkoj ravni, a onda i na ravni negovanja rane pismenosti. Na prvom nivou, reč je o usvajanju i razumevanju onoga što je jezički uobičajeno i(li) pojmovno skladno: od usvajanja tematskih grupa leksema do opažanja tvorbenih modela, od recepcije rečeničnih matrica do upoznavanja sa konvencijama

pisanih produkata kulture. Može se, međutim, ići i znatno dalje: u stvaralačko proširivanje kataloga reči koje pripadaju određenoj oblasti, preko stvaranja neologizama i semantički neobičnih rečeničnih konstrukcija, pa sve do ispitivanja – povremeno: izneveravanja – horizonta očekivanja kroz interaktivne strategije zajedničkog susreta sa tekstem, čime se akcenat premešta sa referencijalne na imaginativnu i ekspresivnu funkciju govora.

U svemu tome treba imati na umu vrednost otvorenog dijaloga koji podržava – posebno kad je reč o stvaralaštvu – različitost perspektiva i rešenja koje one nude. Dijalog je naročito važan kad su posredi tekstovi koji provociraju razvoj kritičke pismenosti kroz promišljanje tema poput rodni stereotipa i podsticanje ekološke pismenosti. S druge strane, neupitna je vrednost igrolikog oblikovanja raznovrsnih situacija učenja koje pristupaju jezičkim pojavama – u tom pogledu, poezija Dragane Mladenović je zahvalan vodič, budući da su njeni stihovi često već i sami konstruisani interaktivno i(li) u formi raznovrsnih igara, poput traženja i sakrivanja uljeza u tkivu pesme.

U predškolskom okviru je posebno važno to što ludizam u knjigama ove savremene pesnikinje otvara mogućnost za podsticanje različitih aspekata dečjeg razvoja, koji uključuju doživljavanje i razumevanje teksta, ali i delanje u različitim poljima ljudskog iskustva. Ta vrsta iskoraka iz dimenzije teksta koji se (samo) izgovara ili sluša u druge ravni – vizuelnog izražavanja ili upošljavanja pokreta – takođe širi mogućnosti potencijalnih tačaka susreta sa različitim projektima u vrtičkom kontekstu, pri čemu i nagoveštava plodne ukrštaje u raznovrsnim situacijama učenja.

Na kraju valja reći i da ovaj tekst, uz sve navedeno, zahvata prostore metodičkog aktuelizovanja poezije Dragane Mladenović u predškolskim ustanovama u ograničenom obimu. Drugim rečima, verujemo da tek predstoje istraživanja koja će pokazati bogatstvo mogućih susreta najmlađih (pret)čitalaca sa njenim pesništvom, kao i sa savremenom srpskom poezijom za decu uopšte.

Literatura

- Anđelković, D. (2012a). Razvoj komunikacije, neverbalna komunikacija, govor i pismenost. U A. Baucal (ur.), *Standardi za razvoj i učenje dece ranih uzrasta u Srbiji* (str. 51-65). Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Unicef.
- Anđelković, D. (2012b). *Glagoli i glagolske dopune u razvoju dečijeg govora* (doktorska disertacija). NaRDuS (123456789/3250).
- Anđelković, D., & Mirić, M. (2017). Distribution of verbal overgeneralizations in the Serbian Corpus of Early Child Language. *Psihološka istraživanja*, 20(2), 291-310. <https://doi.org/10.5937/Pslstra1702291A>
- Browne, A. (2001). *Developing Language and Literacy 3-8*. Paul Chapman Publishing.
- Čomski, N. (1984). *Sintaksičke strukture*. Dnevnik – KZ Novog Sada.
- Dragičević, R. (2007). *Leksikologija srpskog jezika*. Zavod za udžbenike.
- Eco, U. (1965). *Otvoreno djelo*. Veselin Masleša.

- Godine uzleta: osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja* (2018). Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja.
- Janković, Đ. (2019). Razvijanje jezičkih kompetencija u duhu *Godina uzleta* – na primeru morfološkog sistema. *Metodička praksa*, 13(2), 319-340. <https://doi.org/10.5937/metpra1902319J>
- Kalmar, L. (2022). Uloga i značaj ekološkog obrazovanja u savremenoj školi. *Metodička teorija i praksa*, 25(1), 26-34. <https://doi.org/10.5937/metpra2201026K>
- Klikovac, D. (1997). *Izokrenuta priča* Branka Ćopića ili o iskustvenoj utemeljenosti leksičkih i gramatičkih kategorija. *Južnoslovenski filolog*, 53(1), 173-186.
- Kodžopeljić, J. (1996). Metalingvistički preduslovi uspešnog usvajanja čitanja. *Psihologija*, 29(1), 35-48.
- Kostić, Đ. i Vladislavljević, S. (1995). *Govor i jezik deteta u razvoju*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Kristal, D. (1999). *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*. Nolit.
- Lazarević, E. i Stevanović, J. (2015). Razvijenost hiponimije u jeziku učenika mlađeg osnovnoškolskog uzrasta. *Nastava i vaspitanje*, 64(1), 39-54. <https://doi.org/10.5937/nasvas1501039L>
- Marković, B. (2025). *(Ne)moguće granice poezije za decu i mlade*. Fakultet za obrazovanje učitelja i vaspitača Univerziteta u Beogradu.
- Merchant, G. (2008). Early reading development. In J. Marsh, & E. Hallet (Eds.), *Desirable Literacies: Approaches to Language & Literacy in the Early Years* (pp. 81-102). Sage.
- Mićić, V. (2019). Podsticanje razvoja rane pismenosti. *Metodička praksa*, 13(1), 171-194. <https://doi.org/10.5937/metpra1901171M>
- Mićić, V. (2020). *Dete čitalac i hronologija čitanja*. Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Mićić, V. (2025). *Negovanje govora u vrtiću*. Fakultet za obrazovanje učitelja i vaspitača Univerziteta u Beogradu.
- Mićić, V. i Vukomanović Rastegorac, V. (2016). Kako nastaju reči – igroliki pristup tvorbi reči u predškolskoj ustanovi. U E. Kopas-Vukašinović i B. Stojanović (Ur.), *Savremeno predškolsko obrazovanje i vaspitanje: izazovi i dileme* (str. 195-208). Fakultet pedagoških nauka.
- Mićić, V. i Vukomanović Rastegorac, V. (2020). Nove programske tendencije u vaspitno-obrazovnom radu: predškolski program u Republici Srbiji. *Annales universitatis Paedagogicae Cracoviensis – Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia*, 11(315), 217-227. <https://doi.org/10.24917/20820909.11.17>
- Milatović, V. (2009). Metodika razvoja govora kao naučna i nastavna disciplina. U V. Milatović (Ur.), *Metodika razvoja govora* (str. 13-24). Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Mitrović, M. (2010). *Pismenost i obrazovanje: perspektiva Novih studija pismenosti*. Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Mladenović, D. (2016). *Uljezi*. Fabrika knjiga.
- Mladenović, D. (2019). *Dar-mar*. Kreativni centar.
- Mladenović, D. (2023a). *Kad stvari poljude*. Kreativni centar.
- Mladenović, D. (2023b). *Tri, četiri, sad! Hajde da se poezigramo!* Kreativni centar.
- Nikolić, M. i Milenković, S. (2019). Predlog programa za podsticanje razvoja predveština čitanja u predškolskoj ustanovi. *Inovacije u nastavi*, 32(1), 125-138. <https://doi.org/10.5937/inovacije1901125N>

- O'Brien, J., & Comber, B. (2000). Negotiating Critical Literacies with Young Children. In C. B. Pugh, & M. Rohl (Eds.), *Literacy Learning in the Early Years* (pp. 152-171). Allen & Unwin.
- Perišić, I. (2010). *Uvod u teorije smeha*. Službeni glasnik.
- Radovanović, M. (2022). Karakteristike muških i ženskih likova u književnim tekstovima za decu. *Nastava i vaspitanje*, 71(2), 233-248. <https://doi.org/10.5937/nasvas2202233R>
- Saxton, M. (2017). *Child Language: Acquisition and Development*. Sage.
- Smiljanić Rangelov, V. (2024). *Srpskiričarska rečorčica: rečnik detinjih reči i izraza*. Službeni glasnik.
- Snow, C. E. (2006). What Counts as Literacy in Early Childhood. In K. McCartney, & D. Phillips (Eds.), *Blackwell Handbook of Early Childhood Development* (pp. 274-294). Blackwell Publishing.
- Stakić, M. (2017). Analiza istraživanja rodne osetljivosti udžbenika za srpski jezik. *Nastava i vaspitanje*, 66(3), 483-495. <https://doi.org/10.5937/nasvas1703483S>
- Stanković, S. (2024). *Uticaj interaktivnog pristupa čitanju slikovnica na njihovo razumevanje kod predškolskog deteta (na primerima slikovnica Džulije Donaldson)* (master rad). Fakultet za obrazovanje učitelja i vaspitača Univerziteta u Beogradu.
- Ševa, N., & Radišić, J. (2013). The Development of Emergent Literacy in Serbian Kindergartens: Basic Resources and Related Practices. *Psihološka istraživanja*, 16(2), 159-174. <https://doi.org/10.5937/PsIstra1302159S>
- Tafa, E. (2008). Kindergarten Reading and Writing Curricula in the European Union. *Literacy*, 42(3), 162-170. <https://doi.org/10.1111/j.1741-4369.2008.00492.x>
- Tomasello, M. (2005). *Constructing a Lanuage: A Usage-Based Theory of Language Acquisition*. Cambridge University Press.
- Tunmer, W. E., Pratt, S., & Heriman, M. L. (1984). *Metalinguistic Awareness in Children: Theory, Research and Implications*. Springer-Verlag.
- Tutnjević, S. i Savić, M. (2019). *Usvajanje jezika: uvod u razvoju psiholingvistik*. Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.
- Vander Woude, J., Van Kleeck, A., & Vander Veen, E. (2009). Book Sharing and the Development of Meaning. In P. M. Rhyner (Ed.), *Emergent Literacy and Language Development: Promoting Learning in Early Childhood* (pp. 36-77). The Guilford Press.
- Vasić, S. (2009). Razvijanje i bogaćenje dečjeg rečnika. U V. Milatović (ur.), *Metodika razvoja govora* (str. 217–223). Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Vorkapić, M. (2023). Nastajanje složenica – igroliki pristup tvorbi reči. *Metodička teorija i praksa* 26(2), 23-35. <https://doi.org/10.5937/metpra2300023V>
- Vukomanović Rastegorac, V. (2020). Pogled Vuka Milatovića na metodiku razvoja govora: kontekst, koncept, perspektive. U Z. Cvetanović, V. Janićijević i V. Mičić (ur.), *Metodika i poetika Vuka Milatovića* (str. 193–203). Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Vukomanović Rastegorac, V. (2021). *Uvod u metodiku razvoja govora*. Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Vukomanović Rastegorac, V. (2023). Individualni neologizmi u pesništvu za decu Dejana Aleksića – jezički aspekti i metodički potencijali. *Novorečje*, 5(9), 126-143.

Vukomanović Rastegorac, V. (2025). Poezija za decu Dragane Mladenović i njeni metodički potencijali. [U štampi.]

Whitehurst, G. J., & Lonigan, C. J. (1998). Child Development and Emergent Literacy. *Child Development*, 69(3), 848-872. <https://doi.org/10.2307/1132208>

Zejak, S. (2021). Predškolska ustanova kao značajan faktor u razvoju ekološke svesti dece. *Metodička teorija i praksa*, 24(2), 200-211. <https://doi.org/10.5937/metpra2102200Z>

Primljeno: 15.06.2025.

Korigovana verzija primljena: 16.12.2025.

Prihvaćeno za štampu: 17.12.2025.

Vladimir Vukomanović Rastegorac

Fakultet za obrazovanje učitelja i vaspitača, Univerzitet u Beogradu, Beograd, Republika Srbija

<https://orcid.org/0000-0002-9442-9435>

Ovaj rad je objavljen pod licencom Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). Dopušteno je da se delo kopira i distribuira u svim medijima i formatima, da se prerađuje, menja i nadograđuje u bilo koje svrhe, uključujući i komercijalne, pod uslovom da se na pravilan način citiraju njegovi prvobitni autori, postavi link ka originalnoj licenci i naznači da li je delo izmenjeno. Korisnici su pri tome dužni da navedu pun bibliografski opis članka objavljenog u ovom časopisu (autori, naslov rada, naslov časopisa, volumen, sveska, paginacija), kao i njegovu DOI oznaku, a u slučaju objavljivanja u elektronskoj formi takođe su dužni da postave i HTML link.

Contemporary Poetry for Children as an Incentive for Children's Linguistic Creativity

Vladimir Vukomanović Rastegorac¹

Faculty of Education, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

Abstract

Poetry collections by contemporary poets are slowly finding their way into the educational process. Additionally, in terms of their methodological potential, the focus is on understanding and interpreting verses, whereas there are only sporadic mentions of the possibilities for the development of children's language skills offered by contemporary poetry. Therefore, the poetic work for children by Dragana Mladenović, a well-established contemporary poet, becomes the subject of research in this paper. The aim of research is to determine which aspects of the textual composition may function as the incentive for the development of children's language skills. The corpus, which includes all four books of poetry for children by Dragana Mladenović, undergoes a qualitative thematic analysis which results in identifying the four key themes: 1) lexeme cataloguing 2) word-formation models 3) syntactic models and 4) graphic and conceptual design of the text. The insights acquired at these levels influence the following proposals as to what could become the incentive for children's linguistic development when they encounter poetry by Mladenović: 1) the encouragement of the lexical development through the acquisition and thematic networking of lexemes 2) the encouragement of the lexical development through the acquisition and generalization of word-formation models, 3) the encouragement of the syntactic development through the acquisition of models and defamiliarization of syntactic links and 4) the encouragement of early literacy through establishing and fostering a critical attitude towards the text. The analysis and its related methodological implications point to the fact that contemporary poetry for children can provide inspiration for fostering the referential, imaginative and expressive functions of speech, taking into consideration the value of dialogue, games and project-based approach in working with children. Consequently, this paper can be viewed as a call for further research in this field.

Keywords: contemporary literature for children, speech development methodology, lexicology, syntax, early literacy.

¹ vladimir.vukomanovic@uf.bg.ac.rs

Introduction

Modern speech development methodology is based on the knowledge of the primary subject-matter, from which the functional interweaving with the knowledge of other disciplines emerges (Milatović, 2009; Vukomanović Rastegorac, 2020). Namely, at the beginning it uses the facts produced by linguistics and literary studies as its starting point. Then, in a methodologically adequate way, these facts combine with the knowledge of developmental psychology (psycholinguistics in particular) as well as with pedagogical and didactic research, that put educational process in focus. Given this theoretical framework, it is clear that, in the process of introducing literary texts into kindergarten and primary school classrooms, the priority is to be given to their linguistic, stylistic, and poetic characteristics, ensuring that their subsequent interpretation is adapted to the child's cognitive and emotional development. At the same time, certain aspects of the literary work become the focal point of interpretation, whereas others await their turn to be examined by the recipients when they are ready for that. In view of the fact that every esthetically valuable literary text is peculiar, drawing the line between what is appropriate at a given stage (age-related or otherwise) and what is not remains, to a significant extent, a matter of the educator's and / or the teacher's personal judgment. Their judgment is refined through the continuous testing of the horizon of children's expectations and challenging the boundaries of children's reception of texts (Marković, 2025).

At the same time, we should keep in mind that the interpretation of literary work can go in different directions, including not only understanding of the text but also its creative elaboration (particularly if we talk about an open work of art) (Eco, 1965) or its use as the incentive for children's linguistic and speech development (Mičić, 2025). In case of the latter, the literary text becomes the incentive for children's games which in turn encourage thinking about language at different levels and in different forms of its realization: from the phonetic, morphological, and lexical to the syntactic and pragmatic form, from the early encouragement of the speech abilities development to the early encouragement of various forms of literacy (Janković, 2019; Mičić, 2019; Vukomanović Rastegorac, 2023). In this respect, it is particularly challenging to include contemporary literary texts in working with children with adequate assessment of their esthetic and educational qualities. Rising to that challenge implies the tendency to establish the productive links between the most valuable work of current literary production and the classrooms in preschool institutions, assigning a particular importance to shedding light on the methodological aspects of the literary text reception and its larger potential within educational framework. In this paper, we shall try to highlight some of these aspects using the work of the prominent contemporary female children's poet.

Before it is done, it is essential that we provide a short note. In the endeavors of this kind, it is vital that we be aware of the two perspectives which intersect in the field of educational work. The first delves into the structure and meaning of the poetic text which subsequently yields the potential for their actualization in the field of education; the second, though, has the fundamental concepts and the guidelines at its centre, which are determined by the core elements of the valid preschool curriculum (Godine uzleta, 2018; Mičić i Vukomanović Rastegorac, 2020). Moreover, they primarily promote the appreciation

of children's feelings, needs and relationships, affinities and interests. In this regard, the proposals given in this paper should not be taken as the initiatives which educators introduce without consulting children and/or realize them without children's participation, but they should be seen as the fields waiting to be discovered and activated if children in the group draw closer to them through the project-based approach.

Methodology

Children's poetry collections by Dragana Mladenović, a well-established author who has taken a prominent place in the field of children's literature, are the subject of our research (Vukomanović Rastegorac, 2025). For the time being, this poetic segment of her work consists of the four published collections: *Uljezi* [Intruders] (Mladenović, 2016), *Dar-mar* [Hodgepodge] (Mladenović, 2019), *Kad stvari poljude* [When Things Become Human] (Mladenović, 2023a) and *Tri, četiri, sad!* [Ready, steady, go] (Mladenović, 2023b).

Within the selected corpus of texts, the aim of our research is to identify the aspects of the verse composition that can stimulate the work on the linguistic development of preschool children. Accordingly, we have formulated the research question to which we shall try to provide the answer: at what level and in what way can the verses for children by Dragana Mladenović act as an incentive for different aspects of children's linguistic development in educational work?

We shall attempt to answer this question by means of the qualitative thematic analysis of the poetry collections. The results will be presented in textual form, in line with the adopted methodology. With regard to the themes that prove to be relevant for the qualitative analysis, we shall present the aspects that are deemed important from the perspective of children's linguistic development. Then, through the discussion, we shall point to the methodological implications and potential, which arise from the qualitative approach to the corpus. At the same time, it is vital that we highlight that our aim is not to provide a closed set of actions and initiatives, likely to be prompted by the introduction to contemporary poetry and / or the poetry by Dragana Mladenović, but to create space for functionally unrestricted research in this field.

Results and result analysis

The presentation of the analysis of all the aspects of the poetic formation of verse, that could encourage the development of children's language abilities in preschool institutions, goes beyond the scope set in this paper. Therefore, we shall further present only the results of the qualitative analysis that refer to the four key themes: 1) lexeme cataloguing, 2) word-formation models 3) syntactic models, 4) graphic and conceptual design of the text. While citing the verses used as the illustration of the given insights, it is understood that these verses are composed by the given author, therefore, only the year of publication and the page number are put in parenthesis (with the exception of the verses from the poetry collection *Uljezi*, which does not have the page numbers, so we shall put in parenthesis the title of the poem in question).

Lexeme cataloguing

Cataloguing is a very frequent method of the poem composition applied by Dragana Mladenović. It entails sequencing of lexemes from the same thematic field. Thus, the verses in the poem "Cica se kinđuri" [Cica is dressing up] are abundant with the nouns referring to the clothing items (we have here *hats, little hairpins, neckties, jackets, tutus...*), "Marta vozi" [Marta is driving] abounds in the names of vehicles (a *car, a ship, a convertible, a truck, a boat...*), "Katarina planira" [Katarina is making plans] teems with the names of female job titles (a *female pharmacist, a female doctor, a female editor, a female journalist, a female police officer...*). Based on this, the poems of different thematic orientations are created, which is often visible in their title, "Čula" [Senses], "Meseci" [Months], "Planete" [Planets]. Furthermore, cataloguing both points to the nouns and hints at a string of various adjectives: poems "Boje" [Colours], "Ukusi" [Tastes], "Dodiri" [Touches] bring the words that describe the sensations of different kind: visual (*yellow, green, blue...*), gustatory (*sour, savoury, sweet...*) and tactile (*soft, sharp, hard...*), just like the poems "Zemlja" [Earth] and "Vazduh" [Air] do, whose foundation consists of the usual attributes that collocate with these nouns (*fertile, loose, hard; humid, fresh, cold* etc.).

However, such cataloguing would certainly come across as monotonous unless the poem included the *intruder* principle, characteristic of the poetry by Mladenović. Namely, the poetry collection of the same title begins with "Pismo pre svega/snega" [The letter above all / above the snow] in which the Intruder warns the reader that every poem comes with its two companions. Thus, poetry reading turns into a unique quest for an *odd word out* while at the same time its semantic boundaries are being determined in that way (Mladenović, 2019, p. 4). In all the above-mentioned poems, we find the words that do not belong either explicitly or implicitly to the given set: *pickles* and *shadows* are the "odd words out", among the nouns referring to clothing items, a *cone* and a *goalpost* among the names of the vehicles, a *bird* and a *cape* among the words for job titles – which is one of the devices used to achieve a humorous effect in verses. At the same time, the appearance of the intruder is often supported by a partial phonetic overlap and/or rhyme: *čulo dodira : čulo leptira* [the sense of touch : the sense of a butterfly] ("Čula"), *kiselo : veselo* [sourly : merrily], *slatko : glatko* [sweetly : smoothly] ("Ukusi"), *jun : žbun* [June : bush], *start : mart* [start : March] ("Meseci"). Apart from these examples, most frequent in the collection *Uljezi*, we find similar ones in the *Dar-mar* and the *Tri, četiri, sad!* collection, in which we also find another variation of this game to which ambiguous words and expressions open the door. For example, in the poem "Natikače" [Slip-ons] in the sequence of words for footwear most commonly worn on feet around the house (*slippers, bedroom slippers, slipper sneakers*, etc.) intruders are the words that denote something that can be *carried* around the room – just not *on feet* (*strudels* and *hot chocolates*).

Word-formation models

Relations between lexemes do not have to be based solely on meaning, but can also be based on their derivational relationship. It is best seen on the example of the poem "Pogrdno" [Derogatory] in the *Dar-mar*, focused on pejoratives ("Pogrdno od mačke je

mačketina / Pogrdno od surle je surletina" [The pejorative form of the cat is a big ugly cat / the pejorative form of the trunk is a massive ugly trunk] and the like, 2019, p. 56), and on the example of the poem "Manje" [Smaller], focused on diminutives ("Manje od kuće je kućica / Manje od ruke je ručica" [Something smaller than a house is a tiny house / something smaller than a hand is a tiny hand], 2019, p. 58). There is also the poem "Veće" [Bigger] which, contrary to expectations, does not say anything about augmentatives. It once more brings diminutives into focus from a different, reversed perspective ("Veće od vrećice je vreća / Veće od kesice je kesa" [Something bigger than a baggie is a bag / Something bigger than a sachet is a sack], 2019, p. 59). And here, the author refreshes the reception of the poem by introducing intruders whose phonetic composition resembles that of the non-intruders, or whose appearance is otherwise motivated by the rhyme ("Manje od kašike je kašica / [...] Manje od bebe je bebica / Manje od babe je dedica" [Less than a spoonful is just a little bit of porridge / [...] Smaller than a baby is a tiny baby / Smaller than a grandma is a grandpa] 2019, p. 58). In this regard, of particular interest are, albeit rare, instances of verses oscillating around the same word root or derivational affix: "*ključ je zaključio // lakše je zaključati se / nego otključati se*" [The key has locked it in // It is easier to lock oneself in / than to unlock oneself] (2023a, p. 16; highlighting is ours); "*Zapevaj! / Nemam kišobran // Hej, haj, haj! Nemam ni vetrobran. // Sve liči na raj. // Ni gromobran. // A sada baj-baj! / Čak ni blatobran!*" [Sing! / I have no umbrella. // Hey, aye, aye! I have no windshield. // Everything looks like paradise. // Not even a lightning rod. // And now bye-bye! / Not even a fender!] (Mladenović, 2023b, pp. 38-39).

Morphological neologisms are the most interesting examples in the context of speech development; though not numerous, they occupy a prominent position in the text: one of the book titles reads "*hajde da se poezigramo*" [let's poetry-play] (2023b), and its poetry-play number four is titled "*rimorint*" [rhymorynth] (Mladenović, 2023b, p. 36), and number seven "*dominovina*" [dominoland] (Mladenović, 2023b, p. 57) – which are blend words, the former is derived from the phrase "*rimovani lavirint*" [rhymed labyrinth], and the latter is formed by blending the words *domina* [domino] and *domovina* (homeland); in the *Dar-mar*, the title of the cycle, *emocije* [emotional misers] (Mladenović, 2019, p. 12), is built on a similar principle. In this regard, we find particularly interesting the neologisms created through analogical generalizations of formative elements outside the expected and standard-“allowed” range. Such is the case across the entire cycle "*Uljez, on i ona i ono*" [The Intruder, He and She and It] (Mladenović, 2019, pp. 20-27), where, for instance, we read the poem "*Ona i on*" [She and He] (Mladenović, 2019, p. 24), which is primarily constructed from demonyms (Greek woman and Greek man). However, the words such as *Brkinja* and *Brk*, which do not belong to this semantic field, are also hidden among them. The latter word, of course, exists in the Serbian language (though not as a demonym), but *Brkinja* is undoubtedly the result of the overgeneralisation of the motion suffix *-inja*. A similar play on words results in the following examples: *najmače* [the kitten-est kitten], *najlače* [the easiest easy] and *najkuća* [the house-est house] in the poem "*Najmače*" (Mladenović, 2019, p. 36): "*Od jakog može jače (pa i najjače) / Od mačke može mače (pa i najmače) / Kao i od lakog lače (pa i najlače) / [...] Od vrućeg bude vrući (pa i najvrući) / od kuće može kući (pa i najkući)* [From strong comes stronger (even the strongest) / From a cat comes a kitten (even the kitten-est kitten) / Just like from easy comes easier

easy (even the easiest easy) / [...] From hot comes hotter (even the hottest) / From a house comes a house (even the house-est house). In these verses, the poetess first introduces a phonetic correspondence between words (jače : mače : lače; vrući : kući), and then, by establishing an analogy in the formation of superlatives, she creates a new example that represents a neologism (*najjače : najmače; najlače; najvrući : najkući*).

Syntactic models

It could be inferred from the verses quoted so far that they are mostly syntactically simple structures. It is perhaps most obvious in the cycle "Samo subjekat, zebre i predikat" [Only the Subject, the Zebra and the Predicate] where they are indeed composed solely following the transparent subject + predicate model (S+P). For instance, the poem "Užasna buka" [Terrible Noise] begins like this: "Cveće cvrkuće / Vuk arlauće / Pčela zuji / Dete jauće / Sova mjauće" [Flowers are chirping / The wolf is howling / The bee is buzzing / The child is crying / The owl is meowing] (Mladenović, 2019, p. 48; cf. also the poem "Vikend na selu" [The Weekend In the Countryside], 2019, p. 49). The cycle "Pelene u modi" [Diapers In Fashion] is composed in the similar fashion, initially adopting the form of the well-known children's game "leti, leti" [fly, fly] ("Leti, leti, leti sova, / leti bumbar, leti kljova, / leti, leti, leti soko, / leti muva previsoko", Mladenović, 2019, p. 8) [Fly, fly, fly... an owl, / fly, fly... a bumblebee, fly, fly... a tusk / fly, fly, fly... a falcon / very high flies the fly], and then the same model with modifications is applied to the chosen verb (*trči, pliva, pada*) [run, swim, fall], and, of course, to the selected nouns that complete the sentence pattern. Syntactic uniformity is not a feature of only the two mentioned cycles which belong to the *Dar-mar*; its somewhat different form can also be found in the collection *Tri, četiri, sad!*. For example, the poetry-play number one says "Zeka je u rupi / sova je u šupi / puma je u šumi / rezanac u supi" [The bunny's in the hole / the owl's in the shed / the puma's in the woods / the noodle's in the soup] (Mladenović, 2023b, p. 7; also cf: 2023b, p. 9). The poetry-play number nine says "Neko ovde nema balone, / neko ovde nosi pantalone, / neko ovde jede makarone, / neko ovde mrzi feferone" [Someone here has no balloons, / someone's wearing pantaloons, / someone's eating macaroni, / someone hates the pepperoni] (Mladenović, 2023b, p. 68) and the like. In addition to such examples, it is worth mentioning the cases in which parallelism is established among the offered comparisons, as the item being compared is separated from the rest of the construction by a pause which the end of the line suggests: "šunjaju se [patike] kao / dve pume / izviruju kao / dva jelena / skakuću kao / dva jareta / cvile kao / dve kuće" [[sneakers] Sneaking like / two pumas / peeking like / two deer / hopping like / two kids / whining like / two pups] (Mladenović, 2023a, p. 8).

In the final cycle of the *Dar-mar*, titled "Spiskovi, cedulje, agende, kadulje" [Lists, Notes, Agendas, Sages] (which also includes a phonetically similar intruder), the expected syntactic and syntagmatic links are intentionally disrupted and the new, comic, and wondrous ones are established. The poem "Dobro jutro, dušice" [Good Morning, Sweetheart] brings even more unusual requests: "Čim se razbudiš, molim te, / navij papagaja i / nahrani sat, [...] uredno spakuj sendvič i / doručuj krevet / (gledaj da to uradiš do devet), / očešljaj zubiće, / prašinu obuci, / prebriši zavesu, / trenerku navuci" [As soon as you wake up, please, /

wind up the parrot and / feed the clock, [...] pack a sandwich neatly and / have the bed for breakfast / (make sure you do it by nine), / comb your little teeth, / put on the dust, / wipe the curtains, / slip into your tracksuit] (Mladenović, 2019, p. 92). As shown, they arise from the permutation of elements within common collocations (*wind the clock* and *feed the parrot* → *wind the parrot* and *feed the clock*) or simply by replacing the elements with some other lexeme (*comb your hair* → *comb your little teeth*). In the latter case, it is not merely a matter of breaking any one connection between two words, but rather of disrupting a strong collocation, in which the verb *češljati* [to comb] is expected to combine with only a few nouns, such as *hair* (*kosa*), *fur* (*dlaka*), or the like. A similar way of refreshing poetic expression can be found in the poem “Superparket” [Super-parquet], in which the lyrical you is instructed to buy “a liter of bread” and “a kilo of milk” (Mladenović, 2019, p. 88). However, transcending the horizon of expectations relies not only on such mechanisms, but also on the naming of the non-existent entities (“four black-and-white onions”), contradictory descriptions (“orange-colored lettuce”), and permutations of elements within the same phrase (“headache against the medicine”). This last instance brings Dragana Mladenović’s texts closer to the poetics of Branko Ćopić’s famous “Izokrenuta priča” [the Upside-Down Story] (Klikovac, 1997, p. 174).

Graphic and conceptual design of the text

In Dragana Mladenović’s poetry for children, experimentation with the graphic design of the text holds a prominent place. One stage of this experiment involves the direction(s) of reading: namely, having been introduced to the *Uljezi*, children see titles placed vertically alongside the stanzas (as in the poems “Zemlja”, “Vazduh”, etc.) or those that, along with the poem itself, can only be read by turning the book upside down (“Marta vozi”). Furthermore, in the process of joint reading with an adult, the child notices that the reading process can be non-linear, as seen in the poems “Pravac u proleće, tutanj u jesen” [Straight into Spring, Rushing into Autumn] (Mladenović, 2023b, pp. 38-39) and “Čudovište iz potoka” [The Creek Monster] (Mladenović, 2023b, pp. 42-43). The second level of defamiliarization involves the typographic play: thus, in the *Dar-mar*, list-poems are designed to appear handwritten (Mladenović, 2019, p. 88). In the poetry-play number six in the collection *Tri, četiri, sad!*, words such as “jako” [strongly] (Mladenović, 2023b, p. 51) and “tufnama” [dotted] (Mladenović, 2023b, p. 53) are written in such a way that their visual form suggests their meaning – the former in bold black letters, and the latter in letters covered with dots. Finally, at the third level, there is obviously a strong integration of verbal and visual content, verses and illustrations, particularly in those poems that count on the alignment between the meaning of the textual template and the content depicted in the image. Thus, the poetry-play number nine states: “Neko ovde nema uvo, / neko ovde nema torbu, / neko ovde ima tortu, / neko ovde nema loptu. / KO?” [Someone here is missing an ear, / someone here is missing a bag, / someone here has a cake, / someone here is missing a ball. / WHO?] (Mladenović, 2023b, p. 67) – the answer to this question can only be provided upon the close examination of the illustration accompanying the poem.

The poet also addresses socially engaged themes through her verses. In her very first collection, the field of "(in)appropriate" occupations for a girl is clearly touched upon – that kind of limitation is indirectly called into question through the affirmation of job titles formed by using the appropriate motion suffixes: thus, we find here *rediteljka* [female director] and *novinarka* [female journalist], *pilotkinja* [female pilot] or *predsednica* (female president) (the topic of gender-sensitive language is indirectly introduced by the use of feminine nouns to denote these professions). On the other hand, ecological engagement is most obvious in the poems from the collection *Kad stvari poljude*: thus, in the verses of the "Ekološki protest" [Ecological Protest], the lyrical I calls upon "sve svoje prijatelje / motorne testere / na protest zbog seče šuma / jer ako isečemo sva stabla / neće više biti ni gnezda / ni vazduha ni vode ni neba / i kome će onda / motorna testera da treba" [all the friends / chainsaws / to the protest against deforestation / because if we cut down all the trees / there will be no more nests / or air or water or sky / and who will then / need a chainsaw] (2023a, p. 31; also cf. the poem "U poverenju" [In confidence], 2023a, p. 68). In this book, one of the most striking transformations of objects occurs when an ATM decides to spend "sav novac / na sebe [...] napuniće kadu novčanicama / i plivaće u parama / jer može mu se" [all the money / on itself [...] it will fill the bathtub with banknotes / and swim in cash / because it can] (Mladenović, 2023a, p. 31) – and that is only a part of the social critique presented on these pages (cf. the poems "Gospođica sofa" [Miss Sofa], 2023a, p. 18; "Ustoličenje" [Enthronement], 2023a, p. 22).

Discussion and methodological implications

As mentioned in the introductory lines of our paper, when considering the poetic text as an incentive for the development of the language skills of preschool children, it is logical to start from the aspect that includes its poetic shaping, and then to adapt its introduction into the kindergarten room to the cognitive and emotional characteristics of children, while respecting their diversity and interests. Insights into the structure of Dragana Mladenović's verses for children suggest that the potential for their actualization within the educational context can be sought in: 1) the encouragement of lexical development through the acquisition and thematic – and frequently hierarchical – networking of lexemes, 2) the encouragement of lexical development through the acquisition and analogical generalization of word-formation models, 3) the encouragement of syntactic development through the acquisition of models and defamiliarization of syntactic links and 4) the encouragement of early literacy by establishing and fostering a critical attitude towards the text.

The encouragement of lexical development: acquisition and thematic networking of lexemes

From the perspective of speech development, it could be noticed that there is a thematic connection between the lexeme groups used by Dragana Mladenović in the cataloguing process in her poetry and young children's linguistic and life experiences

(Anđelković 2012a; Kostić i Vladislavljević, 1995). In this regard, the reception of a poem that – once again – unites them can help solidify their meaning, just like it can increase the number of lexemes the child encounters in cases when, for instance, the child is familiar with only a small number of lexemes from the specific field. Furthermore, due to this composition of the poem and the poetic “task”, when searching for the intruder in them, children are highly likely to use one mechanism in particular: the mutual exclusivity mechanism, they typically employ in the acquisition of the word meaning (Tomasello, 2005, pp. 72–75). They are particularly expected to do so in the poem “Planete”, set up as an either-or game. In the poem, children are asked to choose a celestial body name from pairs like *Jupiter* and *kreker* [Jupiter and cracker], *Sapun* and *Saturn* [Soap and Saturn], or *Ćuran* and *Uran* [Turkey and Uranus]. Even if they do not know the names of the planets, children are familiar with the meaning of the words *cracker*, *soap*, and *turkey*, making it easy for them to conclude which word belongs to the thematic group of planets and which does not, by relying on process of elimination,.

Of course, the reception of this and other poems does not have to stop at identifying the intruder; instead, a dialogue can be developed to clarify the criteria which tell why a certain lexeme is not an intruder in a particular verse catalogue while another one is. This process is naturally easier when the thematic cluster is already suggested by the title. However, verses can also be read without having read the title first, allowing children to discover it at the end – once the poem is read to them and they find the common semantic denominator for the majority of the lexemes in it. It is also worth noting that children spontaneously grasp the paradigmatic hyponymic relation in language through the reception of these poems (Dragičević, 2007, p. 290; for the preschool context see Anđelković, 2012a, p. 61; for the lower primary school context see Lazarević & Stevanović, 2015). It is important, among other things, to classify concepts and understand the hierarchical relationships between them with regard to the development of the ability. Apart from that, one should not miss the opportunity for children to notice the way the intruders resemble the concepts among which they are hidden – here we primarily refer to the presence of the rhyme as an important type of the formal relationship between lexemes (Dragičević, 2007, p. 306). Noticing rhyme is one of the indicators of the development of the metalinguistic function of speech (Tunmer et al., 1984; Kožopeljić, 1996).

Through the enrichment of the vocabulary – initially passive, and then active (Vasić, 2009) – new lexemes stimulate the development of the referential function of speech. However, the encounter with the poem does not have to end there; the game can also be presented to children in a creative way. Verses can be understood as an invitation to expand the catalogue with new words – by engaging young (pre)readers mentally and verbally to continue the poem with words belonging to a specific thematic cluster. In the context of the project, such an activity can serve different purposes: it can act as a provocation for the project, either as its peripheral or its central part and the like. In this way, mini glossaries of terms are jointly created within an educational group, where parents and the larger community can also participate in the different phases of the project-based research.

This type of the catalogue-like or glossary-style presentation has one flaw, so to speak: the words in it are mostly deprived of their context, or of a major part of it. However, this flaw can be turned into a virtue by encouraging further elaboration, for instance, through thematic explication (*bedroom slippers – soft, put on/take off*, etc.) or through the visual representation of both stimulus words and response words (where illustrations particularly help or intertwine with them). In a manner similar to that in Mladenović's poems, an either-or game can be designed, thematically based on the focus of the project theme. In the next, more demanding phase of the game, children can insert intruders between the terms of the same category, encouraging their friends to find them. Hiding these intruders can be done quite freely, or it can be guided to intensify their "camouflage" – for example, by choosing intruders that rhyme with the non-intruder words, or by searching for words that seem to be thematically related, but for some reason do not actually belong to the chosen thematic cluster, etc.

The encouragement of lexical development: acquisition and analogical generalization of word-formation models

The methodological possibilities of a game-based approach to word formation within the framework of the linguistic standard – in both preschool and school contexts – have already been discussed in depth. This research primarily focuses on the creation of compound words (Janković, 2019, Mičić i Vukomanović Rastegorac, 2016; Vorkapić, 2023). Based on the cited references, it is easy to see certain poems by Dragana Mladenović as an incentive for the games involving the gathering and grouping of the words belonging to the same derivational-semantic core, or for the interweaving of different lexemes (more precisely, their derivational morphemes) to produce compounds. The increase in the number of words the children come into contact with occurs in the instances when they are introduced to the specific building blocks of the lexicon and encouraged to observe the connections that can exist between them (as seen in the poem mentioning *kišobran* [umbrella], *vetrobran* [windshield], *gromobran* [lightning rod], and *blatobran* [fender]), while subsequently discovering similar examples.

However, that is not all – it has long been well known that preschool children show a tendency to generalize derivational forms, which especially "affects" the exceptions to the rule accepted by adult speakers as part of the linguistic standard (Vukomanović Rastegorac, 2021, pp. 115-116). The construction of new words based on analogy is also clearly documented in linguistic studies (Anđelković & Mirić, 2017) as well as in the recently published *Rečnik detinjih reči i izraza* [Dictionary of Children's Words and Phrases] (Smiljanić Rangelov, 2024). If the game is structured to be more open, yielding unexpected – yet non-existent but possible – combinations, it explores the space that language does not (yet) encompass. Therefore, we can talk about identification of word-formation patterns (*bebica, kesica, kućica*) [little baby, little bag, little house] in preschool and school contexts, as well as the analogical examination of their scope by generalising the existing model, at the same time going beyond its existing boundaries. For instance, the already mentioned suffix *-ica* is typically added to feminine nouns, as seen in the previous examples, while masculine nouns usually take *-(č)ić* and neuter nouns take *-(en)ce*. Hence, although theoretically

possible, forms like *telefonica* (for a small phone) or *pilica* (for a small chicken) are non-standard ones. Common lexemes (*telefončić* and *pilence*) [little telephone and little chicken] are outlined against the backdrop of such an experiment, providing material for reflection on the nature of the distribution of these suffixes. If we were to follow strictly what we find in poetic texts, we could rely on the already mentioned examples *Brkinja* and *Brk*: it is evident that the name of the male “member of a nation” is actually the name of a body part (*brk* – moustache), while the name of the female member is built using the motion suffix *-inja*. Following a similar model, we could build names for “citizens” from the names for other body parts: *Nos* [Nose] and *Nos(k)inja*, *Vrat* [Neck] and *Vrat(k)inja*, *Prst* [Finger] and *Prst(k)inja*, and so on. The construction process can also work in reverse: by taking the feminine nouns for body parts to form the name of a male citizen using the suffix *-ac*: *Kosa* [Hair] and *Kosac*, *Ruka* [Hand] and *Rukac*, *Noga* [Foot] and *Nogac*, etc. Additionally, if we apply another model detected in Mladenović’s poetic language, based on blending (combining the first part of one word with the second part of another), it is possible to create a large number of combinations that cut across various linguistic domains. Together with children, we can ask what we would call a labyrinth if it were green or located on Jupiter (*zelirint*, *Jupirint?*), or what we would call the homeland (*domovina*) of vacuum cleaners (*usisivača*), pumpkins (*bundeva*), or hamsters (*hrčaka*) (*usisomovina*, *bundomovina* or *bundevina*, *hrčomovina* or *hrčkovina?*), and the like.

The encouragement of syntactic development: acquisition of models and defamiliarization of syntactic links

Taking into consideration the stages in children’s sentence development, as well as the most frequent sentence models in the particular phases of that development (Anđelković, 2012b), it appears that Dragana Mladenović’s poems are characterised by simple sentence structures, which is particularly suitable for reading with the youngest children. Through their reception, a child is provided with examples of grammatically typical utterances that serve as a reliable linguistic model in terms of the order of elements and their congruence. Interestingly, their construction largely aligns with the characteristics of child-addressed speech, which, among other things, includes short utterances, clear pauses, and repetitions (Saxton, 2017). Poetic speech, however, transcends these boundaries as it occasionally introduces more complex constructions: for instance, the aforementioned “neko ovde mrzi feferone” is, in a syntactic sense, undoubtedly more complex than “vuk arlauče”. Nevertheless, the reception of verses with a more complex structure is facilitated by the repetition of the same model and the existence of the partial or complete syntactic parallelism. The exposure to such significantly predictable linguistic relationships encourages the child to master increasingly complex language structures, based on the scaffolding principle (Tutnjević i Savić, 2019). At the same time, it should be emphasized that Serbian literature for children notably lacks literary texts that respect this principle. Therefore, Dragana Mladenović’s verses become even more precious in this context.

As was the case at the lexical level, poems can be set up as open structures, calling for further expansion, where one need not insist on a single solution, but rather encourage

a multitude of them. This results in various surface realizations of one and the same deep structure of a sentence (Crystal, 1999, pp. 76-77). The interactive strategy of interrupted reading gains its full functionality in this domain (Mičić, 2020, pp. 223-260; Stanković, 2024), revealing both the face and the reverse side of our horizon of expectations: it points to our expectations and the logic behind them, while simultaneously possessing the potential to impart the knowledge that such expectations can be subverted through illogical solutions – in the latter case, humor usually arises in the text, and a smile appears on the reader's face (Perišić, 2010, pp. 45-47). In such instances, we can use stimulating questions to motivate children to reflect on unusual combinations, then reconstruct disrupted collocations and bring concepts back into logical order (e.g., “to translate” *a liter of bread and a kilo of milk* into *a liter of milk and a kilo of bread*) or to render defamiliarized combinations familiar (“to translate” *wind up the parrot and feed the clock* into *wind up the clock and feed the parrot*) – therefore, this can be a methodologically correct procedure, but not much more than that. However, following the author's poetics, we can go further and encourage the imaginative function of speech by inviting children to create (syntactically) and semantically unusual solutions, where humor arises precisely from the unexpectedness of the syntagmatic or sentence combination and the discord between the used elements.

In this regard, oxymoronic, nonsensical combinations such as *orange green salads* are particularly interesting, as they seem to paraphrase Chomsky's colorless green ideas (Chomsky, 1957; 1984, p. 23). They themselves provoke the question of what such a thing would look like if it truly existed. This process of imagining the unimaginable evokes an intersection with the visual arts: not only can unusual combinations be created in language, but we can also attempt to present them visually – what would a (liquid) liter of bread look like, or how would we eat/drink (solid) milk? What would it be like if we fed a clock like a pet or ate a bed for breakfast? These are just some of the questions that stimulate the ability to imagine the unimaginable and fantasize about it, suggesting that, in our own world, relationships are simultaneously perceived as just one of many possibilities and as the only possible option. Finally, a potential for the game-like engagement and physical action can be opened up here. If the poems in the cycle “Pelene u modi” utilise the form of the “fly, fly” motion game (along with its variations with the verbs *trči, skače, pliva* [*run, jump, swim*]), one can first imagine its interpretation accompanied by the corresponding moves. Subsequently, the verses could be expanded with new lexemes denoting beings that fly, run, jump, or swim, as well as with the sequences of appropriate intruder lexemes. The variation of the game that introduces new verbs (*gmiže, roni* [*crawl, dive*]) would be a step further and it need not be limited to the verbs of motion (e.g. *grebe, peva, čita* [*scratch, sing, read*]).

The encouragement of early literacy: establishing and fostering a critical attitude towards the text

Although systematically guided reading acquisition in Serbia begins in primary school, the skills that support this activity develop largely during the preschool period (Browne, 2001; Merchant, 2008; Tafa, 2008; Ševa & Radišić, 2013). A child encounters many records and inscriptions in various forms, and through shared activities with adults, be-

comes familiar with the elements of a book and the ways of “using” it – starting to understand that written signs convey meaning and that (in our culture) they are read from left to right and top to bottom, that a book usually has a title and the author’s name on its front cover, and that the table of contents points to specific parts of the book (Nikolić i Milenković, 2019; Snow, 2006; Whitehurst & Lonigan, 1998). Through the introduction to certain poems by Dragana Mladenović, the child has the opportunity to notice that most of these features are a matter of convention, and that the text can be played with in various ways. Entirely in the spirit of the visual design of the *Dar-mar*, this can open up the space for a “collage” game during which, for instance, children arrange words cut out from newspapers across the page and then connect them with arrows whichever way they like. Then, they go over these words during the process of shared reading with their teacher, which is exceptionally important for various aspects of a child’s language development (Vander Woude et al., 2009). In this way, a nonsense creation is (most likely) formed, which can provoke laughter and simultaneously call for the “rearrangement” – that is, the translation of a nonsensical text into a meaningful and imaginative story. Additionally, to draw attention to the role of the graphic design and the value and suggestiveness of the chosen typographic solution, children can be encouraged to make assumptions about the meaning of the word whose letters – letters that children do not necessarily need to know – are written so that their edges are extremely sharp or very rounded, if they are dotted or striped, etc. If the goal is to encourage further critical reflection on the relationship between form and content, an intentional discrepancy can be created between them: for instance, the word *green* can be written in blue, and vice versa; a word with positive connotations (e.g. *friendship*) can be written in sharp letters, while one with negative connotations can be presented with ornaments (e.g. *rudeness*) (Mičić, 2025, pp. 77–87). Based on the (wrong) assumptions, one can discuss the relationship between form and content and then note that colorful shapes sometimes trick us into thinking that what they represent is certainly beautiful, though that need not be the case. Finally, when it comes to the powerful interaction between the text and the image, the poems by Dragana Mladenović can be used to create similar riddles in which the child visually presents various shapes and beings, then challenges others to find them in the drawing.

The concept of critical literacy implies the reader’s active approach to the meaning of the text, manifested through the open discussion and the exchange of arguments (O’Brien & Comber, 2000; Mitrović, 2010, p. 139). Even though an open dialogue on gender stereotypes and gender-sensitive language seems desirable in the school context, especially in view of the portrayal of male and female characters in children’s literature (Radovanović, 2022) or the gender (in)sensitivity of textbooks (Stakić, 2017), such conversations may seem premature in the preschool period. However, if questions are asked appropriately, Mladenović’s poetic world can encourage a more flexible verbalization of children’s theories about the world that can go in different directions: “Are there more male or female directors, presidents or women presidents in the world? What is the cause of this? Does it have to be that way and why? Do words like *female kindergarten teacher*, *female police officer*, or *female pilot* sound unusual to you? If they do, why; if they don’t, why not?” This type of dialogue uses the text of the poem as a starting point, only to evolve into

the confrontation and elaboration of attitudes and perspectives related to a given topic. Furthermore, the emphasis here is not, of course, on becoming familiar with the socio-historical context, but on sparking curiosity about real life that surrounds us, the linguistic facts in which we are immersed, and learning to support one's own position – whatever it may be – with valid arguments. Similarly, becoming familiar with and interpreting this author's poems can serve as an introduction to conversations about today's particularly vital topics of environmental protection, thereby raising the ecological awareness and literacy of the youngest, which is then further developed in primary school (Kalmar, 2022; Zejak, 2021). Finally, a conversation about money, its value, and also about the limits of its power, can prompt the youngest children to reflect on highly relevant real-life issues regarding the values we strive for and/or hold dear. Furthermore, such a focused discussion can be a step toward raising awareness of class differences, whose reflection is inevitable in any preschool setting. A dialogue on this subject could stimulate the development of empathy and contribute to creating an internal need to take concrete actions to help those in a difficult financial situation.

Conclusion

Poetry for children by Dragana Mladenović is not only challenging to understand and interpret but can also serve as a multifaceted stimulus for the speech development of preschool children across several linguistic levels: primarily lexical and syntactic, and subsequently, the cultivation of early literacy level. At the first level, it involves the acquisition and understanding of linguistically conventional and/or conceptually harmonious elements: from the acquisition of the thematic groups of lexemes to the perception of word-formation models, and from the reception of sentence patterns to familiarisation with the conventions of written cultural products. However, one can go even further: into the creative expansion of word catalogues within specific fields, through the creation of neologisms and semantically unusual sentence structures, all the way to testing, and the occasional subversion of the horizon of expectations, through interactive strategies of the collective engagement with the text. This shifts the focus from the referential function of speech to the imaginative and expressive functions.

All in all, one must keep in mind the value of open dialogue which supports a diversity of perspectives and the solutions which they offer, especially when it comes to creativity. Dialogue is particularly important when dealing with the texts that provoke the development of critical literacy by reflecting on themes such as gender stereotypes and the encouragement of ecological literacy.

What is particularly important in the preschool setting is that the ludic element in the books by this contemporary poet opens up possibilities for stimulating various aspects of child development, including the experience and understanding of the text, as well as the engagement in different fields of human experience. Such a departure from the dimension of the text that is (merely) spoken or heard to other levels – such as visual expression or the incorporation of movement – also expands the potential points of contact with various projects in the kindergarten context, and suggests productive interactions in the various learning situations.

Finally, in addition to the aforementioned, it should be noted that this text addresses to a limited extent the methodological actualisation of Dragana Mladenović's poetry in preschool institutions; we believe that future research is yet to reveal the richness of potential encounters between the youngest (pre-)readers and her poetry, as well as contemporary Serbian children's poetry in general.

References

- Anđelković, D. (2012a). Razvoj komunikacije, neverbalna komunikacija, govor i pismenost. U A. Baucal (U.), *Standardi za razvoj i učenje dece ranih uzrasta u Srbiji* (str. 51-65). Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Unicef.
- Anđelković, D. (2012b). *Glagoli i glagolske dopune u razvoju dečijeg govora* (doktorska disertacija). NaRDuS (123456789/3250).
- Anđelković, D., & Mirić, M. (2017). Distribution of verbal overgeneralizations in the Serbian Corpus of Early Child Language. *Psihološka istraživanja*, 20(2), 291–310. <https://doi.org/10.5937/PsIstra1702291A>
- Browne, A. (2001). *Developing Language and Literacy* 3–8. Paul Chapman Publishing.
- Čomski, N. (1984). *Sintaksičke strukture*. Dnevnik – KZ Novog Sada.
- Dragičević, R. (2007). *Leksikologija srpskog jezika*. Zavod za udžbenike.
- Eco, U. (1965). *Otvoreno djelo*. Veselin Masleša.
- Godine uzleta: osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja* (2018). Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja.
- Janković, Đ. (2019). Razvijanje jezičkih kompetencija u duhu *Godina uzleta* – na primeru morfološkog sistema. *Metodička praksa*, 13(2), 319-340. <https://doi.org/10.5937/metpra1902319J>
- Kalmar, L. (2022). Uloga i značaj ekološkog obrazovanja u savremenoj školi. *Metodička teorija i praksa*, 25(1), 26-34. <https://doi.org/10.5937/metpra2201026K>
- Klikovac, D. (1997). *Izokrenuta priča* Branka Ćopića ili o iskustvenoj utemeljenosti leksičkih i gramatičkih kategorija. *Južnoslovenski filolog*, 53(1), 173-186.
- Kodžopeljić, J. (1996). Metalingvistički preduslovi uspešnog usvajanja čitanja. *Psihologija*, 29(1), 35-48.
- Kostić, Đ. i Vladislavljević, S. (1995). *Govor i jezik deteta u razvoju*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Kristal, D. (1999). *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*. Nolit.
- Lazarević, E. i Stevanović, J. (2015). Razvijenost hiponimije u jeziku učenika mlađeg osnovnoškolskog uzrasta. *Nastava i vaspitanje*, 64(1), 39-54. <https://doi.org/10.5937/nasvas1501039L>
- Marković, B. (2025). *(Ne)moguće granice poezije za decu i mlade*. Fakultet za obrazovanje učitelja i vaspitača Univerziteta u Beogradu.
- Merchant, G. (2008). Early reading development. In J. Marsh, & E. Hallet (Eds.), *Desirable Literacies: Approaches to Language & Literacy in the Early Years* (pp. 81-102). Sage.
- Mićić, V. (2019). Podsticanje razvoja rane pismenosti. *Metodička praksa*, 13(1), 171-194. <https://doi.org/10.5937/metpra1901171M>
- Mićić, V. (2020). *Dete čitalac i hronologija čitanja*. Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu.

- Mićić, V. (2025). *Negovanje govora u vrtiću*. Fakultet za obrazovanje učitelja i vaspitača Univerziteta u Beogradu.
- Mićić, V. i Vukomanović Rastegorac, V. (2016). Kako nastaju reči – igroliki pristup tvorbi reči u predškolskoj ustanovi. U E. Kopas-Vukašinović i B. Stojanović (Ur.), *Savremeno predškolsko obrazovanje i vaspitanje: izazovi i dileme* (str. 195-208). Fakultet pedagoških nauka.
- Mićić, V. i Vukomanović Rastegorac, V. (2020). Nove programske tendencije u vaspitno-obrazovnom radu: predškolski program u Republici Srbiji. *Annales universitatis Paedagogicae Cracoviensis – Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia*, 11(315), 217-227. <https://doi.org/10.24917/20820909.11.17>
- Milatović, V. (2009). Metodika razvoja govora kao naučna i nastavna disciplina. U V. Milatović (Ur.), *Metodika razvoja govora* (str. 13-24). Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Mitrović, M. (2010). *Pismenost i obrazovanje: perspektiva Novih studija pismenosti*. Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Mladenović, D. (2016). *Uljezi*. Fabrika knjiga.
- Mladenović, D. (2019). *Dar-mar*. Kreativni centar.
- Mladenović, D. (2023a). *Kad stvari poljude*. Kreativni centar.
- Mladenović, D. (2023b). *Tri, četiri, sad! Hajde da se poezigramo!* Kreativni centar.
- Nikolić, M. i Milenković, S. (2019). Predlog programa za podsticanje razvoja predveština čitanja u predškolskoj ustanovi. *Inovacije u nastavi*, 32(1), 125-138. <https://doi.org/10.5937/inovacije1901125N>
- O'Brien, J., & Comber, B. (2000). Negotiating Critical Literacies with Young Children. In C. B. Pugh, & M. Rohl (Eds.), *Literacy Learning in the Early Years* (pp. 152-171). Allen & Unwin.
- Perišić, I. (2010). *Uvod u teorije smeha*. Službeni glasnik.
- Radovanović, M. (2022). Karakteristike muških i ženskih likova u književnim tekstovima za decu. *Nastava i vaspitanje*, 71(2), 233-248. <https://doi.org/10.5937/nasvas2202233R>
- Saxton, M. (2017). *Child Language: Acquisition and Development*. Sage.
- Smiljanić Rangelov, V. (2024). *Srpskiričarska rečorčica: rečnik detinjih reči i izraza*. Službeni glasnik.
- Snow, C. E. (2006). What Counts as Literacy in Early Childhood. In K. McCartney, & D. Phillips (Eds.), *Blackwell Handbook of Early Childhood Development* (pp. 274-294). Blackwell Publishing.
- Stakić, M. (2017). Analiza istraživanja rodne osetljivosti udžbenika za srpski jezik. *Nastava i vaspitanje*, 66(3), 483-495. <https://doi.org/10.5937/nasvas1703483S>
- Stanković, S. (2024). *Uticaj interaktivnog pristupa čitanju slikovnica na njihovo razumevanje kod predškolskog deteta (na primerima slikovnica Džulije Donaldson)* (master rad). Fakultet za obrazovanje učitelja i vaspitača Univerziteta u Beogradu.
- Ševa, N., & Radišić, J. (2013). The Development of Emergent Literacy in Serbian Kindergartens: Basic Resources and Related Practices. *Psihološka istraživanja*, 16(2), 159-174. <https://doi.org/10.5937/PsIstra1302159S>
- Tafa, E. (2008). Kindergarten Reading and Writing Curricula in the European Union. *Literacy*, 42(3), 162-170. <https://doi.org/10.1111/j.1741-4369.2008.00492.x>
- Tomasello, M. (2005). *Constructing a Language: A Usage-Based Theory of Language Acquisition*. Cambridge University Press.

- Tunmer, W. E., Pratt, S., & Heriman, M. L. (1984). *Metalinguistic Awareness in Children: Theory, Research and Implications*. Springer-Verlag.
- Tutnjević, S. i Savić, M. (2019). *Usvajanje jezika: uvod u razvoju psiholingvistiku*. Filozofski fakultet Univerziteta Banjoj Luci.
- Vander Woude, J., Van Kleeck, A., & Vander Veen, E. (2009). Book Sharing and the Development of Meaning. In P. M. Rhyner (Ed.), *Emergent Literacy and Language Development: Promoting Learning in Early Childhood* (pp. 36-77). The Guilford Press.
- Vasić, S. (2009). Razvijanje i bogaćenje dečjeg rečnika. U V. Milatović (ur.), *Metodika razvoja govora* (str. 217-223). Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Vorkapić, M. (2023). Nastajanje složenica – igroliki pristup tvorbi reči. *Metodička teorija i praksa* 26(2), 23-35. <https://doi.org/10.5937/metpra2300023V>
- Vukomanović Rastegorac, V. (2020). Pogled Vuka Milatovića na metodiku razvoja govora: kontekst, koncept, perspektive. U Z. Cvetanović, V. Janičijević i V. Mičić (Ur.), *Metodika i poetika Vuka Milatovića* (str. 193-203). Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu
- Vukomanović Rastegorac, V. (2021). *Uvod u metodiku razvoja govora*. Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Vukomanović Rastegorac, V. (2023). Individualni neologizmi u pesništvu za decu Dejana Aleksića – jezički aspekti i metodički potencijali. *Novorečje*, 5(9), 126-143.
- Vukomanović Rastegorac, V. (2025). Poezija za decu Dragane Mladenović i njeni metodički potencijali. [U štampi].
- Whitehurst, G. J., & Lonigan, C. J. (1998). Child Development and Emergent Literacy. *Child Development*, 69(3), 848-872. <https://doi.org/10.2307/1132208>
- Zejak, S. (2021). Predškolska ustanova kao značajan faktor u razvoju ekološke svesti dece. *Metodička teorija i praksa*, 24(2), 200-211. <https://doi.org/10.5937/metpra2102200Z>

Article received: 15.06.2025.

Updated version received: 16.12.2025.

Accepted for publishing: 17.12.2025.

Vladimir Vukomanović Rastegorac

Faculty of Education, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

<https://orcid.org/0000-0002-9442-9435>

This work is published under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). It is permitted to copy and distribute the work in all media and formats, to remix, transform, and build upon it for any purpose, including commercial purposes, provided that the original authors are properly credited, a link to the original license is included and it is indicated whether the work has been modified. Users are required to provide a full bibliographic citation of the article published in this journal (authors, title of the work, journal title, volume, issue, pagination), as well as its DOI identifier, and in the case of electronic publication, they are also required to provide an HTML link.